

Národné

hospodárstvo

Bankovníctvo

Poist'ovníctvo

Financie

Podniková

ekonomika

Marketing

Manažment

Investície

a iné

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko - odborný
on-line časopis o ekonómii
a ekonomike

Ročník V

Číslo

4/2010

Ekonomické spektrum Recenzovaný vedecko- odborný on-line časopis o ekonómii a ekonomike

Ročník V, č. 4/2010
ISSN 1336-9105

Vydáva združenie:
CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy
a výskumu

Adresa:
Komárany 82
093 01 Vranov nad Topľou
IČO: 30 85 87 04
DIČ: 20 221 35 907

kontakt:
www.caesar.sk

Šéfredaktor:
Ing. Jarmila Buchová, PhD.

Redakčná rada:
Ing. Drahomír Oujezdský, PhD.,
doc. Ing. Erika Pastoráková, PhD.,
Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Ing. Roman Buch

Dátum vydania:
December 2010

Periodicita vydávania:
štyrikrát ročne

Miesto vydania: Bratislava

Miesto umiestnenia na webe:
<http://www.spektrum.caesar.sk>

Zameranie časopisu:

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko-odborný on-line časopis so
zameraním na nové trendy, problémy, teoretické
a praktické otázky ekonómie a ekonomiky.

Cieľom časopisu je vytvoriť priestor:

- na prezentovanie praktických záverov a výsledkov
výskumu z jednotlivých oblastí ekonomiky,
- pre publikovanie recenzií a ohlasov na odborné
publikácie, skriptá a učebné texty,
- na výmenu skúseností medzi odborníkmi,
vedeckými a pedagogickými pracovníkmi,
doktorandmi a študentmi.

Konkretizácia zamerania:

- národné hospodárstvo,
- podniková ekonomika,
- bankovníctvo,
- poisťovníctvo,
- marketing,
- manažment a pod.

Informácie pre autorov príspevkov sa nachádzajú na web
stránke časopisu:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

Obsah:

Holková, V.: Spotreba a jej vplyv na kvalitu života domácností SR4

Flaška, J.: Analýzy príspevkov zložiek HDP v rokoch 1995-2007 v ekonomike SR16

Nahálka, V.: Makroekonomická analýzy s využitím systému národných účtov v ekonomike SR26

Vidová, J.: Analýzy vývoja tvorby hrubého kapitálu ako zložky hrubého domáceho produktu36

Content:

Holková, V.: Consumption and its influence on life quality of householder of SR..... 4

Flaška, V.: Analysis of contributions of GDP components in years 1995-2007 in economy of Slovak Republic 16

Nahálka, V.: Macroeconomy analysii with use of system of national accounts in economy of Slovak Republic 26

Vidová, J.: Analysis of the evolution of gross capital formation as a component of gross domestic product 36

SPOTREBA A JEJ VPLYV NA KVALITU ŽIVOTA DOMÁCNOSTÍ SR

CONSUMPTION AND ITS INFLUENCE ON LIFE QUALITY OF HOUSEHOLDER OF SR

Vieroslava Holková

Abstrakt

Príspevok je zameraný na analýzu spotreby domácností SR tak na makroúrovni ako aj na mikroúrovni, poukazuje na dôležitý, vzájomne podmienený vzťah medzi spotrebou a kvalitou života, rozoberá vplyv spotreby na kvalitu života našich domácností, vyhodnocuje ich kvalitu života z pohľadu troch základných sfér, a to sféry mimopracovného času, sféry voľného času a prierezových oblastí.

Kľúčové slová

Spotreba, konečná spotreba domácností, hrubý disponibilný dôchodok, sklon k spotrebe, sklon k úsporám, kvalita života, sféry kvality života

Abstract

Contribution is aimed at analysis of consumption of households of SR on macro level as well as micro level, points at important, inter-conditioned relation between consumption and life quality, deals with influence of consumption on life quality of our households, evaluates their life quality from three sphere's point of view namely sphere of extra-work time, sphere of free time and sectional areas.

Key words

Consumption, final consumption, gross disposable income, propensity to consume, propensity to savings, life quality, spheres of life quality

Úvod

Uspokojovanie potrieb je jednou zo základných priorít existencie človeka. Prostriedkom na uspokojovanie potrieb je spotreba, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou života každého člena spoločnosti. Spotrebu ako základnú ekonomickú kategóriu možno analyzovať tak na makroekonomickej ako aj na mikroekonomickej úrovni. Na oboch úrovniach je vyjadrením zložitého komplexu rozmanitých každodenných spôsobov uspokojovania potrieb spotrebiteľov, je výsledkom ich spotrebiteľských rozhodnutí, ktoré sú determinované rôznymi faktormi ekonomickej i neekonomickej povahy.

Spotreba z makroekonomického hľadiska predstavuje významnú časť HDP, ktorá určuje smerovanie hospodárskych procesov v danom ekonomickom systéme. Z mikroekonomického hľadiska vypovedá o rôznych štandardoch spotrebiteľského správania, v ktorých sú sformované na jednej strane predstavy a preferencie spotrebiteľov, na druhej strane sú v nich zachytené aj finančné schopnosti tieto preferencie naplniť.

Na spotrebu však možno nazerať aj ako na zložku kvality života. Medzi spotrebou a kvalitou života pôsobí veľmi dôležitý, vzájomne podmienený vzťah. Spotreba vypovedá nielen o stupni nasycovania potrieb ale svojou štruktúrou a úrovňou sa významnou mierou podieľa na formovaní kvality života. Z pohľadu zvyšovania kvality života a dosiahnutia jej efektívnych foriem by mal byť vzťah medzi spotrebou a kvalitou života vyváženým vzťahom. Zameranie len na materiálnu stránku spotreby ako aj na trend k samoúčelnej spotrebe možno označiť ako nežiaduci trend. Základom riešenia tohto vzťahu by malo byť dosahovanie takej funkčnej vyváženosti štruktúry spotreby a kvality života, ktorá by prispievala k naplneniu nielen reprodukčných ale predovšetkým rozvojových potrieb a hodnôt človeka.

Kvalita života je dnes prezentovaná ako veľmi široká kategória, ktorá so sebou nesie pretrvávajúci problém hľadania univerzálne platnej definície. Zatiaľ neexistuje jednotná, všeobecne prijímaná definícia, ktorou by bola vyjadrená celá komplexnosť tohto pojmu. Komplexný pohľad na kvalitu života spočíva v zachytení všetkých podmienok a vzťahov, v ktorých človek žije, rozvíja svoje schopnosti, naplňa svoje predstavy o sebarealizácii, naplňa túžby o dobrom a spokojnom živote. Ide teda o zachytenie tak vonkajších podmienok života človeka ako aj o vyjadrenie jeho vnútorného rozmeru. Z uvedeného vyplýva, že kvalita života v sebe zahŕňa dve relatívne samostatné časti, označované ako subjektívna a objektívna stránka kvality života. [9] Analýza dvoch stránok kvality života umožňuje jej vyjadrenie v širších súvislostiach, problémom zostáva syntéza výsledkov skúmania týchto častí, keďže obsahujú rôznorodé stránky života človeka.

V teoretickej i praktickej rovine sa stretávame s viacerými koncepciami kvality života, ktoré vychádzajú buď z mikroúrovne alebo makroúrovne, prípadne ich kombinácie podľa povahy výskumu a sledovaných cieľov. Rôznorodosť názorov na definičné vymedzenie kvality života ako aj rôzne metodologické prístupy a spôsoby jej skúmania vyplývajú zo zvoleného uhla pohľadu na túto kategóriu. Súčasné vedecké štúdie ponúkajú rôzne metódy a nástroje merania kvality života. Ich výber a použitie závisí od definičného vymedzenia tohto pojmu, zvolených domén (dimenzií, resp. zložiek) kvality života, ako aj od účelu, ktorému majú výsledky slúžiť. Kvalita života sa môže skúmať ako celostný pojem, ale môže sa analyzovať aj ako fragment v zmysle orientácie len na čiastkové oblasti života človeka.

Pomerne často sa kvalita života spája s inováciou a modernizáciou štruktúry potrieb, s možnosťami ich saturácie v danej spoločnosti, čo znamená analyzovanie kvality života z pohľadu spotreby. Tento prístup ku kvalite života má svoje historické i obsahové opodstatnenie. Pojem kvalita života bol v čase svojho vzniku v 50. – 60. rokoch minulého storočia spájaný so spotrebou. V tom čase sa používal ako kritika a protiváha tendencií k masovej spotrebe. [3] Aj dnes má skúmanie kvality života na základe dosiahnutej úrovne uspokojovania potrieb svoje opodstatnenie a význam, a to nielen preto, že spotreba je reálnou súčasťou a dôležitou doménou kvality života ale aj pre jej jednoduchú kvantifikáciu a dostupnosť množstva údajov.

1. Spotreba domácností

Ak na spotrebu budeme pozerat' ako na súhrnný spôsob uspokojovania potrieb členov spoločnosti realizovaný v konkrétnom období a etape ekonomického rozvoja, môžeme spotrebu vnímať ako určitý model rozdeľovania a použitia statkov, služieb a iných foriem bohatstva v danej spoločnosti. Je to model, ktorý je chápaný ako súhrn neustále sa opakujúcich spôsobov a foriem uspokojovania potrieb, prostredníctvom ktorých sa realizuje široká škála spotrebných funkcií, rôzne formy spotrebiteľského správania sa. [7] V tomto význame ide o konečnú spotrebu domácností, ktorá je v úzkom vzťahu s výrobou, rozdeľovaním a privlastňovaním v spoločnosti, teda s tvorbou a použitím produktu spoločnosti, s rozdeľovaním tohto produktu podľa spoločensky prijateľných proporcií a zvolených priorít.

Konečná spotreba domácností (KSD) predstavuje základný makroekonomický ukazovateľ, ktorého význam spočíva v tom, že tvorí výraznú zložku hrubého domáceho produktu. Konečná spotreba domácností v celkovom agregátnom dopyte odráža vzťah medzi rozhodnutiami domácností o ich súkromnej spotrebe a reálnym ekonomickým rastom v danej krajine. Udržanie vysokého podielu konečnej spotreby na HDP sa všeobecne považuje za dôležitý determinant stabilného ekonomického rastu, vníma sa však aj ako prejav ekonomickej vyspelosti krajiny.

V slovenskej ekonomike je konečná spotreba domácností (KSD) významnou súčasťou procesu tvorby a použitia hrubého domáceho produktu. Pri hodnotení konečnej spotreby domácností (KSD) je dôležité sledovať nielen jej veľkosť v absolútnom vyjadrení ale aj jej podiel na HDP a medziročné prírastky. I keď konečná spotreba domácností (KSD) od roku 2001 každoročne rástla, jej prírastky boli v jednotlivých rokoch rôzne, čo sa premietlo aj do podielového ukazovateľa. Najväčší ročný prírastok KSD sme zaznamenali roku 2008 (3 694,61 mil. €), najnižší prírastok sme dosiahli roku 2009 a to vo výške 119,19 mil. €.

Podiel konečnej spotreby domácností na HDP v uplynulej dekáde kolísal v rozpätí 55,01 % – 59,48 %. Najväčšia časť HDP sa použila na konečnú spotrebu domácností roku 2009, keď tento podiel predstavoval 59,48 % HDP.

Tabuľka č. 1

Makroekonomické ukazovatele v mil. € (b. c.) a podielové ukazovatele

	2001	2002	2003	2004	2005
HDP	33855,24	36780,29	40582,55	45128,23	49279,99
KSD	19275,18	20955,79	22686,82	25384,25	27750,78
Podiel KSD na HDP (%)	56,93	56,97	55,90	56,24	56,31
Ročný nárast KSD (€)	-	1680,61	1731,05	2697,43	2366,53

Tabuľka č. 1a

Makroekonomické ukazovatele v mil. € (b. c.) a podielové ukazovatele

	2006	2007	2008	2009
HDP	55045,54	61547,07	67221,04	63331,62
KSD	30815,74	33860,29	37554,90	37674,09
Podiel KSD na HDP (%)	55,98	55,01	55,86	59,48
Ročný nárast KSD (€)	3064,96	3044,55	3694,61	119,19

Prameň: spracované z údajov štatistickej ročenky

Príčiny uvedenej vývojovej tendencie konečnej spotreby domácností SR a jej podielu na HDP v uplynulej dekáde rokov 2001–2009 (viď tab. č. 1 a 1a) treba hľadať v štruktúre a tvorbe peňažných príjmov našich domácností, v štruktúre ich peňažných výdavkov, v cenovom vývoji, ale aj vo vývoji sklonu k spotrebe a sklonu k úsporám našich domácností.

Hrubý disponibilný dôchodok (HDD) predstavuje tú časť dôchodku, s ktorou vstupujú domácnosti na trh spotrebných statkov a služieb za účelom jeho použitia na konečnú spotrebu, prípadne úspory. Rozhodnutia domácností o použití hrubého disponibilného dôchodku sú determinované mnohými faktormi tak ekonomického ako aj neekonomického charakteru. Za najdôležitejšie treba považovať samotnú úroveň HDD, ponuku na trhu statkov a služieb a cenový vývoj na tomto trhu, ako aj ponuku produktov finančného trhu.

Tabuľka č. 2

Makroekonomické ukazovatele v mil. € (b. c.) a podielové ukazovatele

Roky	Hrubý disponibilný dôchodok	Medziročný rast HDD	Hrubé úspory domácností	Sklon k spotrebe	Sklon k úsporám
2000	19 496,71	-	2 234,35	0,885	0,115
2001	21 182,57	1 685,86	1 907,39	0,909	0,091
2002	22 944,33	1 761,76	1 988,54	0,913	0,087
2003	24 319,79	1 375,46	1 632,97	0,932	0,068
2004	26 883,75	2 563,96	1 499,50	0,944	0,056
2005	29 406,66	2 522,91	1 655,88	0,944	0,056
2006	32 076,55	2 669,34	1 260,81	0,961	0,039
2007	35 931,59	3 855,04	2 071,30	0,942	0,058
2008	39 510,62	3 579,03	1 955,72	0,951	0,049
2009	39 823,46	312,84	2 149,37	0,946	0,054

Prameň: spracované z údajov štatistickej ročenky

V súčasnom období je dôchodková situácia slovenských domácností poznačená hospodárskou krízou, jej negatívny dopad sa premietol roku 2009 do najnižšieho prírastku HDD v rámci sledovanej dekády. Hospodárska kríza označovaná aj ako kríza spotreby ovplyvnila rozhodnutia o použití dôchodku. Obavy domácností z budúceho ekonomického vývoja, zo straty zamestnania ako aj samotná strata zamestnania sa prejavili okrem zmeny štruktúry výdavkov (odložené nákupy predmetov dlhodobej spotreby) v tom, že roku 2009 sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom znížil sklon k spotrebe domácností a zvýšil sa sklon k úsporám.

V spotrebiteľskom správaní sa realizuje nielen napĺňanie skutočných potrieb ale v mnohých prípadoch aj vzťah spotrebiteľa k súčasnej a budúcej spotrebe vo väzbe na jeho súčasný a budúci očakávaný príjem. V zjednodušenej podobe možno tento vzťah vyjadriť sklonom k spotrebe, resp. sklonom k úsporám. Najväčší sklon k spotrebe bol roku 2006, keď 96,1 % dôchodku použili domácnosti na spotrebu.

Najväčší sklon k úsporám bol roku 2000, keď úspory tvorili 11,5 % hrubého disponibilného dôchodku domácností SR, najnižší sklon k úsporám bol roku 2006 - úspory tvorili len 3,9 % HDD. Znížený sklon k spotrebe našich domácností roku 2009 v porovnaní s rokom 2008 možno vnímať ako negatívny dôsledok súčasnej hospodárskej krízy.

Spotreba domácností je ovplyvňovaná mnohými faktormi, ktoré predstavujú rôznorodú skupinu stimulov tak z hľadiska významu, povahy, dĺžky a intenzity pôsobenia, ako aj periodicity výskytu. Spotreba domácností a jej štruktúra je podmienená predovšetkým ekonomickou úrovňou našej krajiny, mierou akou sa naše domácnosti podieľajú na ekonomických aktivitách, možnosťami našej spoločnosti riešiť sociálne a zdravotné problémy jej členov, možnosťami napĺňať ich očakávania v sférach vzdelávania, kultúry i oddychu. Na spotrebu vplyvajú tiež zvyklosti, tradície a určité špecifiká jednotlivých regiónov našej krajiny, ale aj špecifiká spotrebných a spoločensko-kultúrnych aktivít šíriacich sa z iných (zahraničných) sociálno-kultúrnych prostredí.

Celkovo možno konštatovať, že v podmienkach SR najvýraznejší vplyv na spotrebu väčšiny domácností majú ekonomické faktory a z nich predovšetkým peňažné príjmy. Veľkosť príjmu domácností má priamu súvislosť s materiálnou stránkou ich existencie. Množstvo peňazí, a z toho vyplývajúci prístup k tovarom a službám, umožňuje domácnostiam saturovať svoje potreby a tým dosahovať určitú životnú úroveň, realizovať určitý životný štýl. Pre nízkopríjmové domácnosti to znamená, že určité statky a služby sú pre nich finančne nedostupné, ich spotreba je orientovaná len na uspokojovanie základných existenčných potrieb.

Prevažná časť ekonomicky aktívnych obyvateľov SR sa dlhodobo pohybuje pod mzdovým priemerom (pozri tab. č. 3). Tvrdá príjmová diferenciácia, ktorá nastala po roku 1989, ich posunula do nízkych statusových pozícií. Roku 2003 sa vyše 60 % zamestnaných nachádzalo v dolnej časti mzdového pásma, teda pod úrovňou priemernej mesačnej mzdy, roku 2007 to bolo 64 % zamestnaných. Existujú však aj domácnosti, ktorých vysoký príjem umožňuje vykazovať vysoký životný štandard a okázalé vonkajšie prejavy životnej úrovne. Ich podiel na celkovom počte zamestnaných každoročne rastie, zatiaľ čo roku 2002 predstavoval 0,76 %, roku 2008 sa zvýšil na 2,92 %.

Tabuľka č. 3

Podiel zamestnaných v pásmach hrubej mesačnej mzdy v %

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Priemerná hrubá mesačná mzda v Sk	13 496	14 370	15 816	17 262	18 769	20 154	21 781
Mzdové pásma hrubej mesačnej mzdy: do 6 000 Sk	6,14	4,85	3,81	2,25	2,46	2,09	1,81
6 000 – 10 000 Sk	28,23	26,52	22,68	17,54	16,11	11,40	9,25
10 001 – 14 000 Sk	30,56	28,80	26,29	25,14	23,05	20,61	17,72
14 001 – 16 000 Sk	10,21	10,55	10,61	11,71	11,66	11,00	9,83
16 001 – 18 000 Sk	6,45	7,40	8,40	9,45	9,96	10,40	9,65
18 001 – 20 000 Sk	4,42	5,08	6,05	7,26	8,00	8,92	9,17
20 001 – 22 000 Sk	3,24	3,59	4,49	5,34	6,01	7,09	7,74
22 001 – 27 000 Sk	4,78	5,83	7,23	8,50	9,01	11,10	13,65
45 001 – 60 000 Sk	0,77	0,81	1,17	1,51	1,83	2,26	2,80
nad 60 001 Sk	0,76	0,79	1,16	1,55	2,06	2,49	2,92

Prameň: Spracované z údajov ŠÚ SR

Spotreba domácností

Podľa tohto meradla existujú v našej spoločnosti veľké príjmové rozdiely, ktoré sa premietajú do úrovne spotreby a následne aj kvality života. Domácnosti s vysokými príjmami majú možnosť neobmedzeného uspokojovania svojich potrieb. Nízkopríjmové domácnosti sú pozbavené tejto možnosti, nie sú finančne schopné nakupovať všetky potrebné statky a služby.

Spotrebu domácností najčastejšie analyzujeme prostredníctvom ich peňažných výdavkov, ktoré umožňujú ilustrovať sociálno-ekonomickú situáciu jednotlivých domácností a z toho vyplývajúci mikroekonomický pohľad nielen na spotrebu ako celok ale aj na jej štruktúru. O štruktúrnych posunoch v spotrebe vypovedá štatistika rodinných účtov, ktorá ponúka peňažné výdavky domácností v členení podľa jednotlivých skupín statkov a služieb zaradených do spotrebného koša. Komoditné skupiny statkov a služby sú výrazne agregované podľa účelu, resp. podľa toho, akú zložku životnej úrovne uspokojujú. Zmeny v štruktúre výdavkov domácností sú na jednej strane vyvolané vlastným rozhodnutím spotrebiteľov, na druhej strane môžu mať podobu vynútených zmien predovšetkým opatreniami hospodárskej politiky, ako napríklad zmena princípu zdaňovania, zmena sadzieb nepriamych daní a pod.

Tabuľka č. 4 Štruktúra čistých peňažných výdavkov slovenských domácností v %

Spotreba domácností

Výdavky na:	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
potraviny a nealk. nápoje	26,2	24,3	24,2	23,4	24,7	24,3	22,5	22,1	22,0	21,3
alkoholické nápoje	3,1	2,8	2,8	2,7	2,9	2,7	2,6	2,7	2,5	2,6
odievanie a obuv	8,0	7,8	7,7	6,7	5,1	5,2	5,3	5,6	5,9	5,4
bývanie, voda, elektrina a plyn	16,4	15,6	16,0	18,8	24,6	22,7	21,7	19,8	19,5	20,2
nábytok a bytové vybavenie	5,5	5,2	5,3	4,6	4,4	4,2	4,2	4,8	4,8	4,4
zdravotníctvo	1,5	1,5	1,6	1,9	2,9	3,1	2,6	2,4	2,7	2,7
rekreácia a kultúra	7,5	7,3	7,4	6,8	6,2	5,8	6,4	6,6	7,1	6,7
vzdelávanie	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,8	0,8	0,7	0,5	0,5
hotely, kaviarne a reštaurácie	5,1	5,5	5,8	5,6	3,5	3,9	4,6	4,7	5,1	5,1
doprava	7,9	9,2	8,1	8,3	6,2	7,0	7,9	8,6	7,8	7,6
pošty a telekomunikácie	2,7	3,3	3,6	3,6	4,0	4,2	4,8	4,9	5,0	5,5
rozličné tovary a služby	7,6	8,1	8,1	8,1	7,3	8,2	7,5	7,3	6,5	6,5
ostatné výdavky	8,0	8,8	8,9	8,9	7,6	7,9	9,1	9,6	10,7	11,4

Prameň: Štatistika rodinných účtov, ŠÚ SR

Na základe zmien podielov čistých peňažných výdavkov jednotlivých statkov a služieb na celkových výdavkoch možno v uplynulej dekáde rokov 2000–2009 identifikovať niekoľko zásadných zmien v štruktúre spotreby domácností SR. V prvom rade je viditeľný pokles podielu výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje na celkových výdavkoch. Roku 2000 ich podiel na celkových peňažných výdavkoch predstavoval 26,2 %, roku 2009 sa dostal na úroveň 21,3 %. Hoci výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje každoročne klesali, ich podiel je naďalej vysoký a dlhodobo tvorí najväčšiu časť celkových výdavkoch. Tieto výdavky predstavujú tzv. autonómnou časť spotreby.

Vo vyspelých trhových ekonomikách všeobecne platí, že výdavky na potraviny nie sú silno závislé od zmien príjmov domácností. V mikroekonomickej teórii sa uvedený vzťah vysvetľuje Engelovou krivkou, podľa ktorej výdavky na potraviny rastú pomalšie ako príjem. [12] V podmienkach našej ekonomiky, v ktorej existuje výrazná príjmová diferenciácia a časť obyvateľstva sa nachádza v nízko príjmových pásmach, tento trend nemožno jednoznačne potvrdiť. Napätosť rodinných rozpočtov slovenských domácností, ktoré citlivo reagovali na doterajšie cenové zmeny energie, plynu, palív a dopravy, spôsobila, že mnohé domácnosti síce spotrebu niektorých potravín dennej spotreby znížili a tým klesol aj ich podiel na celkových výdavkoch, nebolo to však z dôvodu nasýtenia daných potrieb, ale ako dôsledok úsporných opatrení.

Ďalšou výraznou zmenou je rast podielu výdavkov na bývanie a energie. Roku 2000 podiel výdavkov na bývanie a energie tvoril 16,4 % celkových výdavkoch, roku 2009 predstavoval 20,2 %. Zvýšenie podielu výdavkov na bývanie nemožno plošne spájať so zvyšovaním kvality bývania, tento nárast bol spôsobený predovšetkým rastom regulovaných cien a zmenou spotrebných daní.

Za výraznú zmenu možno považovať aj pokles výdavkov na odievanie a obuv. Roku 2000 tento podiel tvoril 8,0 % celkových výdavkov, roku 2009 poklesol na 5,4 %. Výdavky na odievanie a obuv patria ku konjunkturálne citlivým nákupom, preto ich spotrebu v prípade menej priaznivého vývoja príjmov domácností čiastočne odkladajú. Rovnako to platí aj pre výdavky na nábytok a bytové vybavenie, ako aj pre výdavky na rekreáciu a kultúru. Pokles podielu týchto výdavkov na celkových výdavkoch je prejavom nútenej substitúcie v prospech napĺňania základných potrieb.

1. Kvalita života z pohľadu spotreby

Ak porovnávame údaje o kvalite života domácností vo väzbe na ich spotrebu, vytvárame obraz o ich existenciálnej kvalite života. Spotreba domácností ako zložka kvality života na mikroúrovni odzrkadľuje materiálnu úroveň každodenného spôsobu života rodiny, resp. jej členov. Na tento účel sme použili peňažné výdavky domácností v členení podľa základných sfér spôsobu života, t. j. v členení na mimopracovný čas, voľný čas a prierezové oblasti. [8]

V štruktúrálnej skladbe výdavkov na mimopracovný čas dominujú tie činnosti, ktoré sú zamerané na uspokojovanie základných materiálnych a reprodukčných potrieb. Pozostávajú z výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje, alkoholické nápoje a tabak, odievanie a obuv, bývanie, vodu, plyn a elektrinu, nábytok a bytové vybavenie ako aj na zdravie.

Druhou sférou kvality života je voľný čas vo všeobecnosti chápaný ako časť dňa, kedy sa človek venuje podľa vlastného uváženia, výberu a možnosti takým aktivitám, ktoré prispievajú k jeho relaxácii, seberealizácii a sebazdokonaleniu. Štruktúru výdavkov tvoria výdavky na rekreáciu a kultúru, vzdelanie, hotely, kaviarne a reštaurácie. Treťou sférou kvality života sú prierezové oblasti, ktoré zaberajú činnosti a aktivity prelínajúce sa ostatnými sférami spôsobu života a ktoré prispievajú k modernizácii spôsobu života. Táto oblasť je tvorená výdavkami na dopravu, spoje a rozličné služby.

Údaje tabuľky č. 5 a 5a naznačujú, že peňažné výdavky domácností SR podľa vymedzených sfér kvality života smerujú vo vysokej relácii predovšetkým do mimopracovného času, vyjadrujú vysokú finančnú náročnosť uspokojovania základných potrieb. Výdavky na voľný čas sú veľmi nízke a výdavky na modernizáciu spôsobu života sú nepostačujúce. Úroveň výdavkov na prierezovú oblasť vyjadruje obmedzenú možnosť zlepšenia spôsobu života našich domácností.

Tabuľka č. 5

Peňažné výdavky domácností SR podľa sfér kvality života v %

Výdavky na:	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Mimopracovný čas	63,4	61,4	61,3	60,7	57,2	57,6	58,1
voľný čas	12,5	13,4	13,3	13,1	13,4	13,7	13,0
prierezové oblasti	24,1	25,2	25,4	26,2	29,4	28,7	28,9

Prameň: Vybraté a vypočítané z údajov ŠÚ SR

Tabuľka č. 5a

Peňažné výdavky domácností SR podľa sfér kvality života v %

Výdavky na:	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mimopracovný čas	64,6	62,2	58,9	57,4	54,4	56,6
voľný čas	10,3	10,5	11,8	12,1	12,6	12,4
prierezové oblasti	25,1	27,3	29,3	30,5	30,0	31,0

Prameň: Vybraté a vypočítané z údajov ŠÚ SR

Z hľadiska úrovne kvality života a jej inovácie majú relatívne najvhodnejšiu skladbu výdavkov domácnosti samostatne zárobkovo činných osôb, čo súvisí s ich finančnou situáciou. Za nimi nasledujú domácnosti zamestnancov a to najmä vzhľadom k úrovni ich výdavkov na vzdelanie a starostlivosť o deti, čo je charakteristická doména stredných vrstiev. Ďalej nasledujú domácnosti roľníkov a potom dôchodcov.

Tabuľka č. 6

Peňažné výdavky podľa sfér kvality života a typu domácností SR (%)

Výdavky na osobu a rok (%)	Domácnosti											
	Zamestnancov			Roľníkov ¹			SZČO			Dôchodcov		
	1998	2004	2009	1998	2004	2009	1998	2004	2009	1998	2004	2009
mimopracovný čas	58,9	58,1	53,4	60,6	60,4	61,4	57,1	56,8	52,5	72,3	78,0	70,9
voľný čas	14,9	12,4	13,6	13,9	11,8	9,1	16,1	13,3	12,4	6,5	5,8	8,3
Prierezové oblasti	26,2	29,5	33,0	25,5	27,8	29,5	26,8	29,9	35,1	21,2	16,2	20,8

Prameň: Vybraté a prepočítané z údajov ŠÚ SR

¹Od roku 2004 evidovaní ako domácnosti iných

Spotreba domácností

Podľa I. Laluhu existujú tri modely spotrebiteľského správania našich domácností, a to úsporný, luxusný a záchovný model spotreby. [8] Východiskom tohto členenia je veľkosť výdavkov smerujúcich do uvedených troch sfér kvality života. Základom v spoločnosti je úsporný model, ktorý je kombináciou úsporných výdavkov na reprodukciu a udržanie už dosiahnutého stavu kvality života. Môže byť doplnený o niektoré rozvojové prvky, ktoré znamenajú určité zvýšenie kvality života, ako napr. nákup predmetov dlhodobej spotreby a novej techniky, výdavky na kultúru, dovolenky, voľný čas a pod. Model je vnútorne diferencovaný, členitý a široko rozvrstvený. Väčšinový stred tohto modelu tvoria domácnosti, ktorých finančné možnosti oscilujú okolo priemernej mzdy. Záchovný a luxusný model predstavujú krajné, diametrálne odlišné modely spotreby. Záchovný model zoskupuje tých členov spoločnosti, ktorí sú odkázaní na sociálne dávky a pomoc štátu, luxusný model sa týka najvyšších príjmových zoskupení, luxusného spôsobu života a prestížnej spotreby.

Z hodnotenia kvality života našich domácností na základe materiálneho aspektu a spotreby vyplýva, že súčasná kvalita života našich domácností je pod dominantným tlakom klasickej štruktúry spotreby. V našej spoločnosti prevláda úsporný model, ktorý je zameraný na uspokojovanie predovšetkým základných reprodukčných potrieb. Tento model spotreby obmedzuje zdokonaľovanie kvality života našich domácností v zmysle smerovania k rozvojového modelu kvality života, dôkazom čoho je pomerne veľký podiel výdavkov na mimopracovný čas a nízky podiel výdavkov na voľný čas. Úsporný model spotreby a z toho vyplývajúci reprodukčný model kvality života je na jednej strane prejavom vysokej finančnej náročnosti uspokojovania ich základných potrieb, na druhej strane je prejavom odkladaných spotrebných aspirácií a nedostatočného osobného rozvoja ich členov.

Záver

Spotreba vyjadruje spôsob použitia materiálneho a duchovné bohatstva spoločnosti pri uspokojovaní potrieb jej jednotlivých členov, ktorí sa líšia realizáciou spotrebných záujmov a cieľov. Vo vzťahu ku kvalite života má spotreba nezastupiteľnú funkciu, pretože vypovedá o materiálnej stránke naplňania potrieb i túžob človeka. V súvislosti so zdokonaľovaním kvality života je dôležité, aby vzťah medzi spotrebou a kvalitou dosahoval funkčnú vyváženosť v zmysle prispievania k naplneniu reprodukčných ale predovšetkým rozvojových potrieb človeka. Takýto trend pri formovaní kvality života väčšiny našich domácností sme zatiaľ v reálnych podmienkach slovenskej spoločnosti nezachytili.

„Príspevok vznikol v rámci riešeného projektu OP VaV s názvom Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“.

Literatúra

- [1] DUDOVÁ, I.: Ekonómia vzdelávania. Bratislava: EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2750-7.
- [2] DŽUKA, J.: Kvalita života a subjektívna pohoda – teórie a modely, podobnosť a rozdiely.
Dostupné na: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/05.pdf>
- [3] GALBRAITH, J., K.: Spoločnosť hojnosti. Praha: Svoboda, 1967.
- [4] HOLKOVÁ, V.: Aktuálne problémy spotreby a kvality domácností SR. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Hospodárska a sociálna politika EÚ – aktuálne otázky III.“ Bratislava, 2008. ISBN 978-80-225-2553-4.
- [5] HOLKOVÁ, V. – LALUHA, I.: Nerovnosti kvality života domácností Slovenskej republiky z pohľadu ich spotreby. Nová ekonomika, ročník II, No. 4, 2009, s. 89-102, ISSN 1336-1732.
- [6] HOLKOVÁ, V. – LALUHA, I.: Spotreba a kvalita života domácností SR z pohľadu ich peňažných výdavkov v nových ekonomických podmienkach. Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie, číslo 1, 2009, ročník 1, s. 30-37, ISSN 1337-9313.
- [7] KRAJŇÁKOVÁ, E.: Modely spotreby a kvalita života. In: Kvalita života a ľudské práva v kontexte sociálnej práce a vzdelávania dospelých. Prešov: FF PU, 2002. ISBN 80-8068-088-4.
- [8] LALUHA, I.: Kvalita života a dynamika sociálno-ekonomického pohybu. In: Sociálna politika. Bratislava, Sprint dva, 2008. ISBN 978-80-89393-02-2.

[9] LALUHA, I.: Kvalita života a transformačné premeny. Ekonomické rozhľady, č. 4, 2004. ISSN 0323-262X.

[10] LALUHA, I. - HOLKOVÁ, V.: Quality of Life from the Point of View of Changes in Slovak Household Consumption under New Economic Conditions. In: Ekonomické rozhľady, č. 1, 2008. ISSN 0323-262X.

[11] MÜHLPACHR, P.: Měření kvality života jako metodologická kategorie. In: Kvalita života v kontexte globalizácie a výkonnej spoločnosti. Prešov: FF PU, 2005. ISBN 80-8068-425-1.

[12] PEARCE, D. W.: Macmillanův slovník moerní ekonomie. ViVTORIA PUBLISHING, a. s., Praha, 1995. ISBN 80-85605-42-2.

[13] TOKÁROVÁ, A.: K metodologický otázkam výskumu a hodnotenia kvality života. In: Kvalita života v kontexte globalizácie a výkonnej spoločnosti. Prešov: FF PU, 2005. ISBN 80-8068-425-1.

[14] VIDOVÁ, J.: Aktuálne problémy bytovej politiky, výstavby a kvality života. Bratislava: NETRI, 2008. ISBN 978-80-969567-8-4.

[15] Štatistická ročenka. ŠÚ SR, Bratislava: 2010.

[16] Štatistika rodinných účtov, Sociálne štatistiky. Bratislava: ŠÚ SR, 2010.

Kontakt:

doc. Ing. Vierošlava Holková, CSc.

Katedra hospodárskej politiky

Národohospodárska fakulta

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska 1, 852 19 Bratislava

holkova@euba.sk

ANALÝZA PRÍSPEVKO ZLOŽIEK HDP V ROKOCH 1995-2007 V EKONOMIKE SR

ANALYSIS OF CONTRIBUTIONS OF GDP COMPONENTS IN YEARS 1995-2007 IN ECONOMY SR

Juraj FLAŠKA

Abstrakt

V článku sa rozoberajú otázky vplyvu príspevkov jednotlivých zložiek HDP v ekonomike SR. Analyzuje sa príspevok každej zložky HDP samostatne. Skúmané obdobie rokov 1995 až 2007 je rozložené na tri medziobdobia a to na roky 1995 až 1998, 1999 až 2002 a 2003 až 2007. V závere analýzy ide o analýzu vývoja domáceho dopytu ako aj miery investovania.

Abstract

In the article we discuss questions of influence of contributions of single GDP components in economy of Slovak Republic. We analyze contribution of every single component independently. Explored period of years 1995 – 2007 is decomposed into three intervals and so to years 1995 – 1998, 1999 – 2002 and 2003 – 2007. In conclusion of the analysis is analysis of development of domestic demand as well as rate of investment.

Kľúčové slová: hrubý domáci produkt, spotreba, vládne výdavky, tvorba hrubého fixného kapitálu, miera investovania, domáci dopyt, export, import.

Key words: Gross Domestic Product, consumption, government spending, generation of Gross fixed capital, rate of investment, domestic demand, export, import.

Úvod

HDP predstavuje základný národohospodársky agregát vyjadrujúci ekonomickú vyspelosť krajiny. Tempo rastu HDP je preto významným indikátorom tempa (dynamiky) celkového ekonomického rozvoja danej krajiny a odráža prirodzene vývoj všetkých aspektov tak zložitého systému, akým je národné hospodárstvo. Môžeme tiež povedať, že vývoj HDP je výsledkom vývoja domáceho dopytu a salda ZO. Toto konštatovanie totiž plyní zo známeho vzťahu vyjadrujúceho rovnováhu zdrojov a použitia tovaru a služieb, podľa ktorého platí:

$$\text{HDP} + \text{IM} = \text{KS} + \text{HTFK} + \text{EX} \quad [1]$$

kde HDP je hrubý domáci produkt, IM, KS je konečná spotreba domácností a vlády, HTFK je hrubá tvorba kapitálu a EX, resp.

$$\text{HDP} = \text{KS} + \text{HTFK} + \text{EX} - \text{IM} \quad [2]$$

kde KS + HTFK vyjadruje domáci dopyt (tzv. hrubé domáce výdavky), EX – IM je saldo ZO, ide o tzv. čistý (netto) EX.

Ak sledujeme celkový vývoj (dynamiku) HDP, zaujíma nás tiež príspevok každého z prvkov konečného dopytu (KS, HTFK, EX – IM) k rastu HDP. Tak môžeme hlbšie analyzovať faktory, ktoré na celkovú dynamiku HDP pôsobili. Pre určitý rok t je príspevok každého z týchto prvkov rovný súčinu jeho tempa rastu, porovnávajúcemu roky t a $t-1$, a podielu tohto prvku na HDP roku $t-1$. Celkové agregátne tempo rastu HDP sa potom rovná súčtu príspevkov každého z uvedených prvkov. Inak povedané, tempo rastu HDP je priemerom z temp rastov jednotlivých zložiek konečného použitia vážených podielom každej tejto zložky na HDP predchádzajúceho roku. Import, ktorý je prvkom zdrojov, je teda chápaný ako negatívne použitie, čím je import vyšší, tým menej prispieva k rastu HDP.

Celý postup teraz uvedieme pomocou jednoduchých vzťahov. „Podľa vyššie uvedeného výkladu možno príspevok konečnej spotreby KS na raste HDP medzi rokmi $t-1$ a t vyjadriť vzťahom:

$$\left(\frac{KS_t}{KS_{t-1}} - 1 \right) \frac{KS_{t-1}}{HDP_{t-1}} \quad [3]$$

Analogicky sa určí aj príspevok hrubej tvorby kapitálu HTFK na raste HDP

$$\left(\frac{HTFK_t}{HTFK_{t-1}} - 1 \right) \frac{HTFK_{t-1}}{HDP_{t-1}} \quad [4]$$

rovnako príspevok EX na raste HDP

$$\left(\frac{EX_t}{EX_{t-1}} - 1 \right) \frac{EX_{t-1}}{HDP_{t-1}} \quad [5]$$

a tiež (negatívny) príspevok IM na raste HDP¹

$$\left(\frac{IM_t}{IM_{t-1}} - 1 \right) \frac{IM_{t-1}}{HDP_{t-1}} \quad [6]$$

Ak zrátame tieto jednotlivé príspevky v roku t, dostaneme celkové medziročné tempo rastu HDP. Tento postup si ukážeme na reálnych dátach SR za roky 1995 – 2007.

Vlastný prepočet príspevkov jednotlivých agregátov, uvedený v tabuľke 1 k medziročnému rastu HDP vychádza zo vzťahov (3) až (6) a je ľahký a prehľadný.

Výpočet príspevkov jednotlivých zložiek HDP k rastu HDP v príslušnom roku t sa opiera o ich váhu v minulom období t-1 a o tempo rastu danej zložky HDP.

Vychádzajúc z tabuľky 1 a 1a, sme skúmané obdobie rokov 1995 až 2007 rozložili na tri medziobdobia a to na roky 1995 až 1998, 1999 až 2002 a 2003 až 2007. Ide o tabuľky 3 až 5, ktoré sa uvádzajú na ďalších stranách. Pochopiteľne, vynechali sme rok 2008 a 2009 a to z dôvodov získavania údajov, ktoré by v štatistických ročenkách boli predbežnými, ale aj z dôvodov, že došlo k finančnej a hospodárskej kríze, teda v zlomom vo vývoji v ekonomike. Osobitnú pozornosť pri analýze HDP SR a jej zložiek venujeme obdobiu rokov 2008 a 2009, kedy sa prejavili dopady finančnej a hospodárskej krízy. Keďže v roku 2008 došlo k prasknutiu hypotekárnej bubliny v USA, pozitívny vývoj svetovej ekonomiky sa spomalil a pretavil sa do svetovej recesie. Všetko to zavrášil pád Lehmann - Brothers, čo viedlo ku globálnemu zdraženiu úverov a nedostatku likvidity. Tieto finančné problémy sa premietli aj do reálnej ekonomiky a finančná kríza USA prerástla do krízy hospodárskej.

¹ Vincúr, P. Makroekonomická analýza a prognóza. Bratislava: Sprint v.fra, 2000. 283 s. ISBN 80-88848-65-2,

Tabuľka 1 Vývoj HDP a jeho zložiek za roky 1995 až 2007 v b. c. v mil. EUR

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
HDP	19310,10	21512,45	23853,65	26164,24	28099,12	31160,96	33836,25
KSD	9845,58	11217,52	12644,83	14202,32	15590,65	17259,97	19272,29
KSNO	137,92	130,82	114,95	170,65	261,24	284,44	278,60
KSVS	4184,96	5143,17	17963,76	5829,88	5671,81	6290,71	7004,65
HTFK	4723,33	7333,67	8182,30	8781,75	7813,38	8100,44	10019,29
IM	10740,56	13790,45	15737,44	18304,89	18430,43	22738,43	27345,65
EX	11158,87	11477,73	13445,03	15484,53	17192,46	21963,82	24607,08

Prameň: vlastné výpočty + Slovstat

Tabuľka 1a Vývoj HDP a jeho zložiek za roky 1995 až 2007 v b. c. v mil. EUR

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
HDP	36817,70	40607,05	45211,51	49315,24	55081,92	61501,06
KSD	20911,60	22635,33	25327,52	27691,79	30753,10	33795,29
KSNO	303,62	355,37	481,54	516,10	539,30	536,37
KSVS	7547,43	8366,69	8723,56	9130,09	10570,50	10652,63
HTFK	10704,44	9992,70	11896,77	14239,03	15332,57	17120,39
IM	28825,77	31545,28	34883,16	39864,77	48617,04	53812,29
EX	26176,36	30802,23	33665,27	37603,00	46503,49	53181,67

Prameň: vlastné výpočty + Slovstat

Pochopiteľne, že sa dotkli aj ekonomiky SR, ktorá je orientovaná exportne. Je samozrejmé, že sa to premietne aj do vývoja HDP a jeho zložiek v ekonomike SR. Túto skutočnosť potvrdzuje tabuľka 2. Ide o vyjadrenie v bežných cenách. Údaje prebrané z IFP MF SR za roky 2007 až 2009.

Tabuľka 2 Vývoj HDP

Reálny HDP v štruktúre (bežné ceny)	merná jed.	skutočnosť		
		2007	2008	2009
HDP	mld. EUR	61,547	67,221	63,332
Rast – pokles	%	11,8	9,2	-5,8
Spotreba domácností	mld. EUR	33,860	37,555	37,674
Rast	%	9,9	10,9	0,3
Spotreba NISD	mld. EUR	0,596	0,630	0,638
Rast	%	1,1	5,6	1,2
Vládna spotreba	mld. EUR	10,640	11,961	12,412
Rast	%	2,2	9,9	6,2
Tvorba hrubého fixného kap.	mld.EUR	16,096	16,716	14,943
Rast – pokles	%	10,3	3,8	-10,6
EX	mld. EUR	53,373	55,815	44,426
Rast – pokles	%	14,9	4,6	-20,4
IM	mld. EUR	54,018	57,327	44,565
Rast – pokles	%	11	6,1	-22,3

Prameň: MF SR

Globálna kríza a hospodárska recesia zasiahli EÚ v roku 2009 v plnej sile a stali sa pre ňu a osobitne pre eurozónu nesmierne náročným testom. Zahraničný i domáci dopyt sa znížili, priemyselná a stavebná produkcia sa prepadli, hospodársky rast EÚ sa rapídne spomalil, nezamestnanosť aj napriek pomalému ožiovaniu ekonomiky stále rastie, situácia vo verejných financiách sa zhoršuje a neudržateľné verejné dlhy niektorých členských štátov eurozóny vytvárajú tlak na jednotnú menu. EÚ v roku 2009 pokračovala v implementácii Plánu hospodárskej obnovy Európy (European Economic Recovery Plan) prijatého v decembri 2008.

V publikácii M. Šikulu a kol. „Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti“¹ autori konštatujú: „V boji proti kríze v plnej miere využila tak expanzívnu a proticyklickú fiškálnu politiku, ako aj redukcii úrokových sadzieb na historické minimá a poskytovanie rozsiahlej likvidity finančnému sektoru. Kríza potvrdzuje niektoré silné stránky európskej integrácie, ale zároveň nemilosrdne zvýrazňuje i viaceré jej nedostatky. Možno medzi ne zaradiť najmä asymetrickú štruktúru eurozóny s jednou menovou politikou a (zatiaľ) so 16 fiškálnymi politikami slabú vymáhateľnosť Paktu stability a rastu prispievajúcu k problémom s udržateľnosťou verejných financií, absenciu koordinácie hospodárskych politík, rozdiely v hospodárskych cykloch krajín, ako aj v ich konkurencieschopnosti. Heterogenita členských štátov pretrváva už od založenia EÚ, avšak globálna kríza tento problém ešte viac zvýraznila. Európa sa z recesie dostáva pomalšie než iné regióny. Medzi jednotlivými členskými štátmi EÚ sú rozdiely z pohľadu dôsledkov krízy, pričom najviac zasiahnuté boli ekonomiky, ktoré čelili vonkajšej a vnútornej nerovnováhe, ako aj z pohľadu vyhliadok do budúcnosti. Pomalé, nerovnomerné a stále krehké zotavovanie ekonomík EÚ z najhlbšej a najdlhšej recesie v histórii je podporované oživením svetového obchodu, opatreniami hospodárskej politiky, ako aj koordinovanou pomocou medzinárodných inštitúcií najviac zasiahnutým krajinám. Prekonávanie recesie spomaľujú najmä nerovnováhy verejných financií a bežných účtov. Zatiaľ čo bilancia bežných účtov sa v prípade niektorých členov EÚ v roku 2009 zlepšila, situácia vo verejných financiách sa v dôsledku poklesu outputu a protikrizových opatrení zhoršila vo všetkých členských štátoch. Po výraznom spomalení ekonomického rastu v priebehu roka 2008 dosiahol medziročný reálny HDP EÚ a aj eurozóny v roku 2009 zápornú hodnotu, pričom dno na úrovni až 5% sa v dôsledku prudkého prepadu (najmä priemyselnej) produkcie zaznamenalo v prvých dvoch štvrtrokoch. Súkromná spotreba bola v priebehu roka 2009 nízka, keďže domácnosti v situácii zhoršujúcich sa podmienok na trhu práce a prísnejších úverových podmienok obmedzovali svoje výdavky a zvyšovali úspory.

Spotreba aj investície verejnej správy zaznamenali medziročné zvýšenie, zatiaľ čo súkromné investície sa výrazne znížili, čo sa prejavilo v silnom poklese celkových investícií. V dôsledku znižujúceho sa domáceho dopytu síce v roku 2009 poklesol import, no export sa znížil ešte výraznejšie. Čistý export tak podobne ako aj domáci dopyt vrátane zmeny stavu zásob zaznamenal negatívny príspevok k rastu HDP. Rozsah a charakter krízy v jednotlivých ekonomikách bol determinovaný najmä mierou ich otvorenosti a (ne)existenciou vnútorných a vonkajších nerovnováh. Rovnako aj vyrovnávanie sa s krízou v jednotlivých krajinách prebieha a bude prebiehať rôznym tempom v závislosti od uskutočňovanej hospodárskej politiky a od vážnosti problémov, ktorým čelia. Prognóza EK z jari 2010 je v porovnaní s jej jesennou prognózou celkovo optimistickejšia, ale zároveň prináša väčšiu diferenciáciu medzi krajinami pokiaľ ide o rýchlosť oživovania ich ekonomík. V roku 2010 predpokladá EK len slabý hospodársky rast tak v EÚ ako celku (1,0%), ako aj v eurozóne (0,9%), podporovaný najmä zahraničným dopytom.

¹ ŠIKULA, M. a kol. 2010 *Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti*, 1. vyd. Bratislava: VEDA 2010. 655 s. ISBN 978-80-224-1151-6,

Zložky HDP

Príspevok čistého exportu k rastu HDP očakáva na úrovni 0,6 p.b. v EÚ 0,8 p.b. v eurozóne. Rozsah priaznivého vplyvu globálneho oživenia na jednotlivé členské štáty bude pritom determinovaný ich konkurencieschopnosťou produktovou špecializáciou a teritoriálnou štruktúrou ich ZO. Určitú úlohu môže v tejto súvislosti zohrať aj znehodnotenie eura, ku ktorému dochádza od začiatku roka 2010. Domáci dopyt bude v roku 2010 v EÚ naďalej nízky a medziročná zmena celkových investícií zostane vplyvom pretrvávajúcej neistoty podľa EK v zápornom pásme. Vzhľadom na slabý rast miezd a nepriaznivé podmienky na trhu práce sa súkromná spotreba v roku 2010 len stabilizuje a v ďalšom roku sa bude oživovať miernym tempom. Na druhej strane rast verejnej spotreby by sa mal vzhľadom na konsolidačné úsilie členských štátov spomaliť. Zatiaľ čo v roku 2010 EK očakáva záporný príspevok domáceho dopytu k rastu HDP, v roku 2011 by sa mal opäť stať hlavným ťahúňom hospodárskeho rastu“.

Tabuľka 6 Analýza vývoja domáceho dopytu a miery investovania v rokoch 1995 až 2007

	HTFK €	domáci dopyt €	HDP €	miera investovania %
1995	4723,33	18753,87	19310,10	24,46
1996	7333,67	23694,36	21512,45	34,09
1997	8182,30	38790,89	23853,65	34,30
1998	8781,75	28813,95	26164,24	33,56
1999	7813,38	29075,84	28099,12	27,81
2000	8100,44	31651,12	31160,96	26,00
2001	10019,29	36296,23	33836,25	29,61
2002	10704,44	39163,47	36817,70	29,07
2003	9992,70	40994,72	40607,05	24,61
2004	11896,77	45947,85	45211,51	26,31
2005	14239,03	51060,91	49315,24	28,87
2006	15332,57	56656,17	55081,92	27,84
2007	17120,39	61568,31	61501,06	27,84

Prameň: vlastné výpočty + slovstat

Najrýchlejší rast spomedzi ekonomík eurozóny v roku 2010 predpokladá EK v SR (2,7%) a v Luxembursku (2,0%) a z veľkých ekonomík v Nemecku (1,2%) a vo Francúzsku (2,3%). Na druhej strane Španielsko ako ďalšia veľká ekonomika používajúca eur pravdepodobne zostane v recesii (-0,4%), podobne aj menší členovia menovej únie a to Grécko (-3,0%), Írsko (-0,9%) a Cyprus (-0,4%). Spomedzi nečlenov eurozóny by malo najrýchlejšie rásť ekonomika Poľska (2,7%) a z malých ekonomík Švédsko (1,8%), Dánsko (1,6%) a ČR (1,6%). Pokles HDP, aj keď omnoho miernejší než v predchádzajúcom roku bude pretrvávať v Lotyšsku (-3,5%) a v Litve (-0,6%). Rok 2011 by mal priniesť zlepšenie hospodárskeho rastu vo všetkých členských štátoch.

Problémové Grécko a Írsko zostanú podľa EK ako jediné krajiny EÚ v červených číslach. Oživenia hospodárstva EÚ sú typicky ťahané exportom a následne rastom investícií, čo podporuje zamestnanosť, a tým aj súkromnú spotrebu. Z tohto hľadiska možno vývoj od jesene 2009, keď sa začal prejavovať pozitívny vplyv rastu zahraničného dopytu na hospodárstva krajín EÚ, považovať za priaznivý. Avšak vzhľadom na relatívne pomalý očakávaný nárast investícií v najbližších dvoch rokoch si zrejme bude treba dlhšie než v minulosti počkať na ďalšie etapy cesty z krízy spojené so zlepšením podmienok na trhu práce a následne s rastom súkromnej spotreby. Oživovanie európskej ekonomiky bude vo významnej miere determinované aj ďalším vývojom finančného sektora a globálnych nerovnováh. Naďalej bude len pozvoľné, sprevádzané nezanedbateľnými rizikami a vysokou neistotou.

Skôr než budeme hodnotiť tieto rôzne obdobia z podkladov Eurostatu zisťujeme, že hodnota „C“ sa v Nemecku pohybuje od 56 do 60%, Taliansku 59 až 60% a Veľkej Británii 64 až 66%. Z údajov Eurostatu možno zistiť aj vládne výdavky, ktoré v Nemecku predstavujú len 18 až 19%, Taliansku 18 až 20%, Veľkej Británii 22 až 24%. Pochopiteľne ide o vyspelé hospodárske štáty so stabilnou ekonomikou. Z údajov, ktoré sa prezentujú na predchádzajúcich stranách vyplýva, že dochádza v SR k postupnému poklesu podielu „C“ na HDP, keď v prvom období bol priemer 63,5 a v období rokov 2003 až 2007 bol pokles na úrovni 52,2 priemerne.

Z analýzy všetkých údajov uvedených v tabuľkách 3 až 5 vyplýva nízky podiel KS vládneho sektoru, ktorý sa pohybuje od 10 do 20%. Naopak, vysoký je podiel HTFK, ktorý súvisí s prílevom PZI, aj s vysokým prílevom importu. Vychádzajúc z týchto údajov vyplýva rôzny protichodný vývoj čistého exportu, kde sa striedajú vysoké záporné saldá aj s kladnými saldami exportu. Zrejme to súvisí s vývojom na zahraničných trhoch.

Z tabuľky 6 vyplýva, že jedine v roku 1995 bol domáci dopyt ako súčet C+G+I menší ako HDP. Z tabuľky 6 je evidentné, že transformačný proces, ktorý sa reálne začal po roku 1995 je spätý s vysokou mierou investovania, ktorá v rokoch 1996 a 1997 dosiahla rekordných 34%, čo je možno považovať za absolútne prehriatie ekonomiky. Išlo o vysoký príliv zahraničných prostriedkov, ktoré sa kryli investičnými aktivitami, za ktorými museli pochopiteľne prísť stabilizačné operácie. Od tohto obdobia klesá postupne miera investovania, ktorá dosahuje priemerne okolo 26% pričom EÚ 15 vykazuje priemer 20 až 21%.

Ak hypoteticky uvažujeme že ide o výdavky, ktoré súvisia s verejným obstarávaním, prípadne skrytou korupciou, dostávame sa k číslu 3075 mil. eur, ktoré sa rozplývajú v priebehu investovania. Tento proces v budúcnosti iste bude potrebné pribrzdiť a to tak, aby aj miera investovania sa v SR približovala k európskemu priemeru.

Použitá literatúra:

- (1) GABRIELOVA, H. 1996: Vývojové tendencie v štruktúre slovenskej ekonomiky. Ekonomický časopis, ISSN-0013-3035, 1996, roč. 44, č. 10.
- (2) Národné účty 1995 - 2007, Štatistický úrad SR,
- (3) SAMUELSON P. A. - NORDHAUS W. D. 2000. Ekonómia, 16 vyd. Bratislava : Elita, 2000. 844 s. ISBN ISBN 808044059X,
- (4) ŠIKULA, M. a kol. 2010 Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti, 1. vyd. Bratislava: VEDA 2010. 655 s. ISBN 978-80-224-1151-6,
- (5) VINCÚR, P. a kol. 2001 Hospodárska politika, Sprint, Bratislava. 2001. ISBN 80-88848-67-9,
- (6) VINCÚR, P. Makroekonomická analýza a prognóza. Bratislava: Sprint vфра, 2000. 283 s. ISBN 80-88848-65-2,
- (7) VIDOVÁ, J.: Investičná teória a politika. Vybrané problémy. Vydavateľstvo Daniel NETRI, Bratislava 2008. ISBN 978-80-969567-7-7
- (8) VIDOVÁ, J.: Investičný proces v teoretickom a praktickom kontexte. Nová ekonomika, ročník II, 3/2009, ISSN 1336-1732

Kontaktné údaje

Ing. Juraj FLÁŠKA
Colné riaditeľstvo SR
Mierová 23,
Bratislava
Tel.: 48 273 323
juraj.flaska@colnasprava.sk

Tabuľka 3: Analýza podielov zložiek HDP v rokoch 1995 až 1998

	HDP	Tr	KSNO	tr	KSVS	Tr	HTFK	Tr	IM	tr	EX	tr	HTFK	Tr
1995	19310,1		137,92		4184,96		4723,33		10740,56		11158,87			
1996	1512,45	11,41	130,82	-0,04	5143,17	4,96	7333,67	13,52	13790,45	15,79	11477,73	1,65	118%	14,14
1997	3853,65	0,89	114,95	-0,07	5203,98	0,28	8182,3	3,94	15737,44	9,05	13445,03	9,14	36%	0,09
1998	6164,24	9,69	170,65	-0,23	5829,88	2,62	8781,75	2,51	18304,89	10,76	15484,53	8,55	26%	2,21

Prameň: vlastné výpočty + slovstat

	podiel KSD na HDP
1995	
1996	62,2
1997	61
1998	67,2
Ø	63,5

Tabuľka 4 Analýza podielov zložiek HDP v rokoch 1999 až 2002

	HDP	Tr	KSD	tr	KSNO	Tr	KSVS	Tr	HTFK	tr	IM	tr	EX	tr	HTFK	ČEX
1999	28099,12	7,40	15590,65	5,31	261,24	0,35	5671,81	-0,60	7813,38	-3,70	18430,43	0,48	17192,46	6,53	-50,00	6,05
2000	31160,96	10,90	17259,97	5,94	284,44	0,08	6290,71	2,20	8100,44	1,02	22738,43	15,33	21963,82	16,98	9,30	1,17
2001	33836,25	8,58	19272,29	6,46	278,60	-0,02	7004,65	2,29	10019,29	6,16	27345,65	14,79	24607,08	8,48	71,30	-6,31
2002	36817,70	8,81	20911,60	4,84	303,62	0,07	7547,43	1,60	10704,44	2,02	28825,77	4,37	26176,36	4,64	22,90	0,27

Prameň: vlastné výpočty + slovstat

	podiel KSD na HDP
1999	71,70
2000	54,40
2001	75,30
2002	55,00
Ø	64,10

Tabuľka 5 Analýza podielov zložiek HDP v rokoch 2003 až 2007

	HDP	Tr	KSD	tr	KSNO	Tr	KSVS	tr	HTFK	tr	IM	tr	EX	tr	HTFK	ČEX
2003	40607,05	10,29	22635,33	4,68	355,37	0,14	8366,69	2,23	9992,70	-1,93	31545,28	7,39	30802,23	12,56	-18,80	5,10
2004	45211,51	11,34	25327,52	6,63	481,54	0,31	8723,56	0,88	11896,77	4,69	34883,16	8,22	33665,27	7,05	41,30	-1,17
2005	49315,24	9,07	27691,79	5,23	516,10	0,08	9130,09	0,90	14239,03	5,18	39864,77	11,02	37603,00	8,71	57,00	-2,71
2006	55081,92	11,70	30753,10	6,21	539,30	0,05	10570,50	2,92	15332,57	2,22	48617,04	17,75	46503,49	18,05	18,90	0,30
2007	61501,06	11,92	33795,29	5,52	563,37	0,04	10652,63	0,15	17120,39	3,52	53812,29	9,43	53181,67	12,12		2,69

Prameň: vlastné výpočty + slovstat

	podiel KSD na HDP
2003	45,40
2004	58,40
2005	57,70
2006	53,00
2007	46,30
Ø	52,20

Analýza

MAKROEKONOMICKÁ ANALÝZA S VYUŽITÍM SYSTÉMU NÁRODNÝCH ÚČTOV V EKONOMIKE SR

MACROECONOMY ANALYSIS WITH USE OF SYSTEM OF NATIONAL ACCOUNTS IN ECONOMY SR

Vladimír Nahálka

Abstract

On basis of information from Statistical yearbook of Slovak Republic, information from national accounts for years 2001 – 2008 we follow development of quantitative indicators for national economy as well as single sectors. On basis of chosen indicators is assessed development in each sector specially, whereas in conclusion are these indicators compared. Information is in Euro.

Keywords: Added value, production, intermediate consumption, rate of margin, rate of savings, rate of investments

Abstrakt

Na základe údajov štatistickej ročenky SR, údajov z národných účtov sa za roky 2001 – 2008 sledujeme vývoj kvalitatívnych ukazovateľov tak za národné hospodárstvo ako aj za jednotlivé sektory. Na základe vybraných ukazovateľov sa hodnotí vývoj v každom sektore osobitne, pričom v závere sa tieto ukazovatele porovnávajú. Údaje sú uvádzané v EURO.

Kľúčové slová: pridaná hodnota, produkcia, medzispotreba, miera marže, miera úspor, miera investovania

Úvod

V systéme národného účtovníctva SR podľa európskeho systému národných a regionálnych účtov 1995 (ESA95) sa klasifikujú sektory ekonomiky nasledovne. Označenie S.I patrí národnému hospodárstvu. Následne sa národné hospodárstvo delí na sektory: S. 11 nefinančné korporácie, S.12 finančné korporácie, S.13 verejná správa, S.14 domácnosti a S.15 neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam.

V článku sledujeme vývoj hrubej pridanej hodnoty, hrubého prevádzkového prebytku, hrubých úspor, medzispotreby a hrubej tvorby fixného kapitálu v národnom hospodárstve, v nefinančných korporáciách, finančných korporáciách, verejnej správe, domácnostiach a inštitúciách slúžiacich domácnostiam. Sledujeme aj vývoj miery marže (hrubý prevádzkový prebytok/hrubá pridaná hodnota), miery úspor (hrubé úspory/hrubá pridaná hodnota), miery investovania (hrubá tvorba fixného kapitálu/hrubá pridaná hodnota) a miery samofinancovania (hrubé úspory/hrubá tvorba fixného kapitálu). Tento vývoj sledujeme za obdobie rokov 1995 až 2008.

Národné hospodárstvo

V národnom hospodárstve počas sledovaného obdobia hrubá pridaná hodnota vzrástla z 13,4 mld. EUR v roku 1995 na 58,8 mld. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu počas sledovaného obdobia bolo takmer 13%, pričom najvyšší medziročný rast pridanej hodnoty bol zaznamenaný v roku 2007, 23,2%. Hrubý prevádzkový prebytok mal v ekonomike SR v sledovanom období rastúci trend. Došlo k zvýšeniu hrubého prevádzkového prebytku v ekonomike z 4,9 mld. EUR v roku 1995 na 19,8 mld. EUR v roku 2008. Ide o 300%-tný nárast hrubého prevádzkového prebytku za 14-ročné obdobie. Priemerné tempo rastu hrubého prevádzkového prebytku za sledované obdobie predstavovalo 11,6%.

Najväčší medziročný rast (25,7%) bol v roku 2004. Hrubé úspory v ekonomike vzrástli v sledovanom období zo 4 mld. EUR v roku 1995 na 13,8 mld. EUR v roku 2008. Do roku 2004 hrubé úspory v ekonomike rástli pozvoľne, zatiaľ čo v roku 2004 zaznamenávame takmer 25%-tný medziročný rast a v roku 2005 takmer 17%-tný rast oproti predchádzajúcemu obdobiu. Najvyšší medziročný rast bol v roku 2007, kedy predstavoval viac ako 40%. Priemerné tempo rastu hrubých úspor v ekonomike bolo 10,6%.

Na základe štatistických údajov uvedených v nasledujúcich tabuľkách uvádzame makroanalýzu (údaje sú uvádzané v mil. eur).

Tabuľka č.1: Národné hospodárstvo

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
hrubá pridaná hodnota	13 418	14 984	17 024	17 852	17 242	19 641	21 306	23 449	26 386	30 336	34 162	40 181	49 490	58 804
hrubý prevádzkový prebytok	4 944	4 992	5 545	5 631	5 570	6 184	6 701	7 182	8 288	10 417	11 181	13 568	16 731	19 845
hrubé úspory	4 015	4 097	4 740	4 822	4 568	5 177	5 303	5 626	5 402	6 711	7 837	8 806	12 452	13 814
Medzi-spotreba	21 226	24 461	27 780	29 675	27 476	33 321	35 366	38 705	43 610	46 286	52 207	63 104	77 168	92 591
hrubá tvorba fixného kapitálu	3 712	5 289	6 390	7 126	5 661	5 687	6 721	7 108	7 298	8 157	10 216	11 804	14 357	16 108

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č. 2: S1 Národné hospodárstvo (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
miera marže	36,85	33,32	32,57	31,54	32,30	31,49	31,45	30,63	31,41	34,34	32,73	33,77	33,81	33,75
miera úspor	29,92	27,34	27,84	27,01	26,49	26,36	24,89	23,99	20,47	22,12	22,94	21,92	25,16	23,49
miera investovania	27,66	35,30	37,54	39,92	32,83	28,95	31,55	30,31	27,66	26,89	29,90	29,38	29,01	27,39
miera samofmanc.	108,16	77,46	74,18	67,67	80,69	91,03	78,90	79,15	74,02	72,27	76,71	74,60	86,73	85,76

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.3: Nefinančné korporácie

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
hrubá pridaná hodnota	7 349	8 244	9 303	9 819	9 328	10 724	11 364	11 957	13 148	15 543	17 500	21 088	26 505	31 021
hrubý prevádzkový prebytok	3 682	3 963	4 409	4 606	4 561	5 216	5 693	5 711	6 587	8 514	9 092	11 449	14 471	17 072
hrubé úspory	1 910	2 460	2 513	2 760	2 763	3 400	3 899	4 100	3 731	5 090	5 306	6 922	9 017	9 696
Medzi-spotreba	16 448	19 019	21 775	23 556	21 927	26 947	28 657	31 324	35 460	36 975	42 008	51 193	63 362	75 491
hrubá tvorba fixného kapitálu	2 567	3 572	4 306	5 024	3 883	3 453	4 533	4 533	4 801	5 498	7 136	8 159	10 131	11 103

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.4: S11 Nefinančné korporácie (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
miera marže	50,10	48,07	47,39	46,91	48,90	48,64	50,10	47,76	50,10	54,78	51,95	54,29	54,60	55,03
miera úspor	25,99	29,84	27,01	28,11	29,62	31,70	34,31	34,29	28,38	32,75	30,32	32,82	34,02	31,26
miera investovania	34,93	43,33	46,29	51,17	41,63	32,20	39,89	37,91	36,52	35,37	40,78	38,69	38,22	35,79
miera samofinanc.	74,41	68,87	58,36	54,94	71,16	98,47	86,01	90,45	77,71	92,58	74,36	84,84	89,00	87,33

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.5: Finančné korporácie

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
hrubá pridaná hodnota	832	571	658	555	498	430	454	874	1 012	1 168	1 458	1 463	1 611	2 019
hrubý prevádzkový prebytok	648	352	389	249	244	112	108	498	624	732	962	895	866	1 192
hrubé úspory	595	247	440	355	267	284	370	586	363	259	561	508	563	829
medzispotreba	188	295	370	374	381	529	564	736	756	821	1 034	1 223	1 381	1 702
hrubá tvorba fixného	289	442	341	307	152	160	119	115	114	166	152	213	233	273

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.6: S12 Finančné korporácie (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
miera marže	77,88	61,65	59,12	44,86	49,00	26,05	23,79	56,98	61,66	62,67	65,98	61,18	53,76	59,04
miera úspor	71,51	43,26	66,87	63,96	53,61	66,05	81,50	67,05	35,87	22,17	38,48	34,72	34,95	41,06
miera investovani	34,74	77,41	51,82	55,32	30,52	37,21	26,21	13,16	11,26	14,21	10,43	14,56	14,46	13,52
miera samofinanc	205,88	55,88	129,03	115,64	175,66	177,50	310,92	509,57	318,42	156,02	369,08	238,50	241,63	303,66

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.7: Verejná správa

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
hrubá pridaná hodnota	2 030	2 263	2 499	2 664	2 575	2 799	3 000	3 347	3 767	3 914	3 935	4 524	5 201	5 835
hrubý prevádzkový prebytok	606	668	737	765	755	844	887	958	1 060	1 153	1 105	1 201	1 368	1 550
hrubé úspory	650	24	165	162	168	-62	-331	-489	67	106	374	-233	349	627
medzispotreba	1 302	1 614	1 587	1 559	1 184	1 499	1 614	1 617	1 817	1 929	1 929	2 517	2 513	3 242
hrubá tvorba fixného	352	626	1 023	788	560	619	728	850	755	812	803	969	1 025	1 267

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.8: S13 Verejná správa (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
miera marže	29,85	29,52	29,49	28,72	29,32	30,15	29,57	28,62	28,14	29,46	28,08	26,55	26,30	26,56
miera úspor	32,02	1,06	6,60	6,08	6,52	-2,22	-11,03	-14,61	1,78	2,71	9,50	-5,15	6,71	10,75
miera investovania	17,34	27,66	40,94	29,58	21,75	22,12	24,27	25,40	20,04	20,75	20,41	21,42	19,71	21,71
miera samofinanc.	184,66	3,83	16,13	20,56	30,00	-10,02	-45,47	-57,53	8,87	13,05	46,58	-24,05	34,05	49,49

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.9: Domácnosti

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
hrubá pridaná hodnota	3 149	3 832	4 465	4 720	4 739	5 571	6 354	7 141	8 284	9 426	10 906	12 748	15 792	19 501
hrubý prevádzkový	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
hrubé úspory	866	1 293	1 533	1 503	1 401	1 610	1 371	1 459	1 260	1 203	1 607	1 726	2 685	2 836
medzispotreba	3 172	3 426	3 899	4 027	3 770	4 085	4 234	4 734	5 318	6 062	6 755	7 612	9 271	11 429
hrubá tvorba fixného	453	615	699	982	1 049	1 439	1 318	1 589	1 601	1 664	2 102	2 435	2 918	3 409

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.10: S14 Domácnosti (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
miera marže	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
miera úspor	27,50	33,74	34,33	31,84	29,56	28,90	21,58	20,43	15,21	12,76	14,74	13,54	17,00	14,54
miera investovania	14,39	16,05	15,66	20,81	22,14	25,83	20,74	22,25	19,33	17,65	19,27	19,10	18,48	17,48
miera samofinanc.	191,17	210,24	219,31	153,05	133,56	111,88	104,02	91,82	78,70	72,30	76,45	70,88	92,02	83,19

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.11: Neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
hrubá pridaná hodnota	58	75	99	94	101	118	134	129	175	285	363	358	381	427
hrubý prevádzkový	8	9	10	11	11	13	14	15	17	19	21	23	27	31
hrubé úspory	-6	73	89	43	-30	-54	-7	-30	-18	53	-11	-118	-162	-174
medzispotreba	116	107	150	159	215	261	297	294	259	499	481	560	642	727
hrubá tvorba fixného kapitálu	50	34	21	24	17	17	22	21	28	16	24	26	50	57

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka č.12: Neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
miera marže	13,79	12,00	10,10	11,70	10,89	11,02	10,45	11,63	9,71	6,67	5,79	6,42	7,09	7,26
miera úspor	-10,34	97,33	89,90	45,74	-29,70	-45,76	-5,22	-23,26	-10,29	18,60	-3,03	-32,96	-42,52	-40,75
miera investovania	86,21	45,33	21,21	25,53	16,83	14,41	16,42	16,28	16,00	5,61	6,61	7,26	13,12	13,35
miera samofinanc.	-12,00	214,71	423,81	179,17	-176,47	-317,65	-31,82	-142,86	-64,29	331,25	-45,83	-453,85	-324,00	-305,26

Zdroj: ŠÚ SR

Postupný nárast V referenčnom období sledujeme aj v medzispotrebe. Došlo k zvýšeniu medzispotreby z 21 mld. EUR v roku 1995 na 92,5 mld. EUR v roku 2008. Ide o 340%-tný nárast medzispotreby za sledované obdobie. Priemerné tempo rastu medzispotreby bolo v národnom hospodárstve 12,3%. Najvyšší medziročný rast medzispotreby v ekonomike bol v roku 2007, kedy došlo k 22%-tnému rastu. 300%-tný nárast hodnoty počas sledovaného obdobia zaznamenávame aj v hrubej tvorbe fixného kapitálu, došlo k nárastu z hodnoty 3,7 mld. EUR v roku 1995 na 16,1 mld. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu predstavovalo 12,9%. Najvyšší medziročný rast tvorby fixného kapitálu bol v roku 1996, kedy došlo až k 42%-tnému rastu. Naopak v roku 1999 sledujeme medziročný pokles tvorby fixného kapitálu o 20%. Miera marže ako podiel hrubého prevádzkového prebytku a hrubej pridanej hodnoty sa v sledovanom období pohybovala v rozmedzí 23% až 78%. Priemerná hodnota miery marže bola 54%. Najvyššia miera marže bola zaznamenaná na začiatku sledovaného obdobia v roku 1995. Do roku 2001 miera marže v národnom hospodárstve klesala na hodnotu 24% v roku 2001. Do roku 2006 miera marže vzrástla na hodnotu 61%, nasledoval pokles v roku 2007 na 53% a následný rast v roku 2008 na 59%. Miera úspor v národnom hospodárstve bola v roku 1995 takmer 30%. Do roku 2003 pozvoľne klesala na hodnotu 20%. V roku 2007 vzrástla na 29%, ale v roku 2008 zaznamenávame pokles na hodnotu 23%. Priemerná hodnota miery úspor v ekonomike SR v sledovanom období je 25%. Priemerná hodnota miery investovania v národnom hospodárstve v rokoch 1995 až 2008 bola 31%. V rokoch 1995 až 1998 vzrástla miera investovania z 27% na 39,9%. V období rokov 2000 až 2002 sa miera investovania pohybovala na úrovni okolo 30%. roku 2003 a 2004 bola miera investovania približne 27%. V rokoch 2005-2007 sa miera investovania pohybovala na úrovni 29%. Na konci sledovaného obdobia v roku 2008 sa 27% hrubej pridanej hodnoty použilo na tvorbu hrubého fixného kapitálu. Priemerná miera samofinancovania v národnom hospodárstve bola v sledovanom období 81%. Najvyššia miera samofinancovania bola v roku 1995, 108%. V ostatných rokoch sa miera samofinancovania pohybovala v rozmedzí 70- 90%. V roku 2008 bolo v národnom hospodárstve 85% investícií financovaných zo zdrojov jednotlivých korporácií.

Analýza

Nefinančné korporácie

V sledovanom období sa hrubá pridaná hodnota v nefinančných korporáciách zvýšila zo 7,3 mld. EUR v roku 1995 na 31 mld. EUR v roku 2008. Išlo o 320%-tný nárast. V priemere rástla hrubá pridaná hodnota ročne o 12%. Najvyšší medziročný rast hrubej pridanej hodnoty (23%) bol v roku 2007.

Hrubý prevádzkový prebytok vzrástol z 3,6 mld. EUR v roku 1995 na 17 mld. EUR v roku 2008. V priemere rástol hrubý prevádzkový prebytok o 11% ročne, pričom najvyšší nárast (25%) bol zaznamenaný v roku 2004.

Hrubé úspory v nefinančných korporáciách mali rastúcu tendenciu. Vzrástli z 1,9 mld. EUR v roku 1995 na 9,6 mld. EUR v roku 2008. Priemerne rástli 10%-tným tempom. Najvyšší rast bol opäť zaznamenaný v roku 2004, kedy hrubé úspory vzrástli o 41%.

Medzispotreba v nefinančných korporáciách vzrástla z hodnoty 16,4 mld. EUR v roku 1995 na 75 mld. EUR v roku 2008. Priemerne rástla medzispotreba o 12% ročne. Najvyšší nárast medzispotreby o 22% bol zaznamenaný v roku 2007.

Hrubá tvorba fixného kapitálu sa zvýšila z hodnoty 2,5 mld. EUR v roku 1995 na 11 mld. EUR v roku 2005. Priemerné tempo rastu bolo v sledovanom období 13%. Najvyšší nárast hrubej tvorby fixného kapitálu bol v roku 1995.

Miera marže v nefinančných korporáciách sa v sledovanom období pohybovala v rozmedzí 47%- 54%. Priemerná miera marže v sektore nefinančné korporácie bola 50%. V roku 2008 dosiahla miera marže hodnotu 58%.

Priemerná miera úspor v sektore nefinančné korporácie bola 30%. Pričom sledujeme nárast podielu hrubých úspor na hrubej pridanej hodnote z 25% v roku 1995 na 31% v roku 2008.

Priemerná miera investovania v sektore nefinančných korporácií bola v sledovanom období 39%. Najvyššia miera investovania 51% bola v roku 1998. V roku 2008 tvorili investície 35% z hrubej pridanej hodnoty.

V nefinančných korporáciách je v priemere 80% investícií financovaných v rámci korporácie. Najvyššia miera samofinancovania bola zaznamenaná v roku 2000, kedy dosiahla úroveň 99%. V roku 2008 bola miera samofinancovania v nefinančných korporáciách 87%.

Finančné korporácie

Hrubá pridaná hodnota v sektore finančné korporácie vzrástla z hodnoty 0,8 mld. EUR v roku 1995 na 2 mld. EUR v roku 2008. V sledovanom období zaznamenávame v priemere 10%-tný rast hrubej pridanej hodnoty. Najvyšší nárast hrubej pridanej hodnoty bol v roku 2002, kedy hodnota hrubej pridanej hodnoty vzrástla o 92%. V rokoch 1995, 1998 a 1999 hrubá pridaná hodnota vo finančných korporáciách klesala.

V sledovanom období hrubí prevádzkový prebytok rástol v priemere o 25%. Hodnota hrubého prevádzkového prebytku vzrástla z 0,6 mld. EUR v roku 1995 na 1,2 mld. EUR v roku 2008. K výraznému nárastu hrubého prevádzkového prebytku došlo v roku 2002.

Výška hrubých úspor sa v sektore finančných korporácií v sledovanom období pohybovala v rozmedzí od 250 mil. EUR do 829 mil. EUR. Najvyššia hodnota hrubých úspor bola dosiahnutá práve v roku 2008.

Medzispotreba sa v sledovanom období zvýšila z hodnoty 0,2 mld. EUR v roku 1995 na 1,7 mld. EUR. v roku 2008. Medzispotreba sa v sledovanom období zvýšila 8 násobne. Priemerné tempo rastu medzispotreby v sledovanom období bolo 19%.

Hrubá tvorba fixného kapitálu sa v sledovanom období vo finančných korporáciách pohybovala v rozmedzí od 114 mil. EUR do 442 mil. EUR. V roku 2008 bola hrubá tvorba fixného kapitálu na úrovni 273 mil. EUR.

Miera marže sa vo finančných korporáciách pohybovala v rozmedzí od 23% v roku 2001 do 77% v roku 1995. V roku 2008 bola miera marže v sektore finančných korporácií vo výške 59%.

Priemerná miera úspor v sektore finančných korporácií sa rovnala v sledovanom období 51%. Najvyššia miera úspor bola v roku 2001, kedy dosiahla úroveň 81,5%. V roku 2008 bola miera úspor vo výške 41%.

Najvyššia miera investovania bola zaznamenaná v roku 1996, kedy dosiahla úroveň 77%. V priemere vyjadroval podiel hrubej tvorby fixného kapitálu na hrubej pridanej hodnote 28%. V roku 2008 však miera investovania poklesla na hodnotu 13%.

Priemerná miera samofinancovania v sektore finančných korporácií bola 236%. V roku 2008 dosiahla úroveň 303%.

Verejná správa

Vo verejnej správe sledujeme v referenčnom období nárast hrubej pridanej hodnoty z 2 mld. EUR v roku 1995 na 5,8 mld. EUR v roku 2008. V priemere rástla hrubá pridaná hodnota vo verejnej správe o 8,5% ročne. Najvyšší medziročný rast hrubej pridanej hodnoty vo verejnej správe bol v rokoch 2005 a 2006 (14%).

Hrubý prevádzkový prebytok sa v sledovanom období zvýšil z 0,6 mld. EUR v roku 1995 na 1,5 mld. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu hrubého prevádzkového prebytku bolo v sledovanom období 7%.

Hrubé úspory boli v roku 2008 627 mld. EUR. V rokoch 2000, 2002 a 2006 boli hrubé úspory záporné.

Medzispotreba sa zvýšila z 1,3 mld. EUR v roku 1995 na 3,2 mld. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu medzispotreby bolo 10%. Najvyšší nárast medzispotreby bol v roku 2008 o 29%.

Hrubá tvorba fixného kapitálu sa zvýšila z 352 mil. EUR na 1,2 mld. EUR. v roku 2008. Priemerná tempo rastu bolo 13%.

Priemerná miera marže vo verejnej správe bola v sledovanom období 28,6%. Hodnoty podielu hrubého prevádzkového prebytku na hrubej pridanej hodnote sa v sledovanom období pohybovali v rozmedzí od 26% do 30%. Od začiatku sledovaného obdobia do roku 2005 sa miera marže vo verejnej správe pohybovala okolo 30% a v rokoch 2006 až 2008 bolo na úrovni 26%.

Miera úspor bola v roku 1995 na úrovni 32%. O rok neskôr však klesla na 1%. V rokoch 1997-1999 bola miera úspor na úrovni 6%. V rokoch 2000-2002 bola miera úspor záporná. V období rokov 2003-2008 sa hodnoty podielu hrubých úspor na hrubej pridanej hodnote pohybovali v rozmedzí 1%- 10%, výnimku tvorí rok 2006, kedy bola miera úspor záporná.

Priemerná miera investovania bola v sledovanom období vo verejnej správe 23%. Počas celého sledovaného obdobia sa miera investovania pohybovala okolo 20% s výnimkou rokov 1995 (17%), 1996 (27%), 1997 (40%) a 1998 (29%).

Priemerná miera samofinancovania sa vo verejnej správe pohybovala na úrovni 19%. V roku 1995 bola miera samofinancovania 184%. V rokoch 2000-2002 bola záporná. V roku 2008 bola miera samofinancovania na úrovni takmer 50%.

Domácnosti

V domácnostiach sa hrubá pridaná hodnota v sledovanom období zvýšila z 3 mld. EUR na 19,5 mld. EUR. Priemerné medziročné tempo rastu bolo 15%. Najvyššie tempo rastu hrubej pridanej hodnoty v domácnostiach bolo v roku 2007 a 2008 23%.

Hrubé úspory sa v domácnostiach v sledovanom období zvýšili z 0,8 mld. EUR v roku 1995 na 2,8 mld. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu hrubých úspor bolo 11%.

Medzispotreba sa v sledovanom období zvýšila z 3 mld. EUR na 11,4 mld. EUR. Priemerne rástla medzispotreba 10%-trým tempom rastu. Najväčší medziročný rast medzispotreby bol v roku 2008, na úrovni 23%.

Hrubá tvorba kapitálu sa zvýšila z hodnoty 0,4 mld. EUR v roku 1995 na 3,4 mld. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu je 17%.

Miera úspor mala v sledovanom období klesajúcu tendenciu. Došlo k poklesu z 27% v roku 1995 na 14% v roku 2005. Priemerná miera úspor bola 22%.

Priemerná miera investovania bola v domácnostiach v sledovanom období 19%. V roku 2008 je hodnota podielu hrubej tvorby fixného kapitálu a hrubej pridanej hodnoty 17%.

Priemerná miera samofinancovania v domácnostiach sa rovnala 120%. Najvyššia miera samofinancovania bola v roku 1997, kedy dosiahla úroveň 219%. Naopak najnižšia hodnota miery samofinancovania bola v roku 2004 a to 72%. V roku 2008 bola miera samofinancovania 83%.

Neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam

Hrubá pridaná hodnota sa v sledovanom období v neziskových inštitúciách slúžiacich domácnostiam zvýšila z hodnoty 58 mil. EUR v roku 1995 na 427 mil. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu bolo 17%.

Hrubý prevádzkový prebytok sa zvýšil z hodnoty 8 mil. EUR v roku 1995 na 31 mil. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu bolo 11%.

Hrubé úspory sú v sledovanom období zväčša záporné. S výnimkou rokov 1996-1998 a 2004. V roku 2008 boli hrubé úspory domácností -174 mil. EUR.

Medzispotreba vzrástla z hodnoty 116 mil. EUR v roku 1995 na 727 mil. EUR v roku 2008. Priemerné tempo rastu medzispotreby bolo 17%.

Hrubá tvorba fixného kapitálu sa pohybovala v rozmedzí 16 mil. EUR v roku 2004 až 57 mil. EUR v roku 2008.

Priemerná miera marže v neziskových inštitúciách slúžiacich domácnostiam bola v sledovanom období 9%. V roku 2008 dosiahla hodnotu 7,3%.

Miera úspor v sledovanom období vykazuje záporné hodnoty s výnimkou rokov 1996-1998 a 2004. Najvyššia miera úspor bola v roku 1996 97%.

Priemerná miera investovania bola v sledovanom období 21%. V roku 2008 bola na úrovni 13%. Najvyššia miera investovania bola v roku 1995, kedy dosiahla úroveň 86%.

Miera samofinancovania sa pohybovala v rozmedzí -453% až 423%. V roku 2008 bola miera samofinancovania -305%.

Záver

V sledovanom období v národnom hospodárstve rástli hodnoty hrubej pridanej hodnoty, hrubého prevádzkového prebytku, hrubých úspor, medzispotreby aj hrubej tvorby fixného kapitálu. Miera marže v národnom hospodárstve sa pohybuje v sledovanom období približne na úrovni 30%. Miera úspor klesá, pričom v roku 2008 bola v národnom hospodárstve miera úspor na úrovni 23%. Miera investovania sa v sledovanom období pohybovala medzi 27% až 39%, pričom v roku 2008 bola na úrovni 27%. Miera samofinancovania v roku 2008 dosiahla úroveň 85%.

Z porovnania vybraných ukazovateľov v jednotlivých sektoroch ekonomiky vyplýva nasledovné:

- najvyššia miera marže sa nachádza vo finančných korporáciách. Nasledujú nefinančné korporácie, verejná správa a neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam,
- v miere úspor je poradie nasledovné: finančné korporácie, nefinančné korporácie, domácnosti, verejná správa a neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam,
- najvyššia miera investovania bola v nefinančných korporáciách, nasledovali finančné korporácie, verejná správa, inštitúcie slúžiace domácnostiam a domácnosti,
- miera samofinancovania bola najvyššia vo finančných korporáciách, nasledovali domácnosti, nefinančné korporácie a verejná správa. Miera samofinancovania je v neziskových inštitúciách slúžiacich domácnostiam záporná.

Literatúra

- [1] ŠÍBL, D.2002.: Veľká ekonomická encyklopédia, Bratislava : Sprint, 2002.
[2] VIDOVÁ, J.: Investičná teória a politika. Vybrané problémy. Vydavateľstvo Daniel NETRI, Bratislava 2008. ISBN 978-80-969567-7-7
[3] VINCÚR, P.1997: Základy makroekonomickej analýzy, Trnava: Kon-Press, 1997.
[4] VINCÚR, P.200.: Makroekonomická analýza a prognóza, Bratislava : Sprint, 2000.
[5] VINTROVÁ, R. 2008:. Vývoj českej a slovenskej ekonomiky v letech 1993 – 2007. In Mezinárodní politika. 2008, ročník XXXII, č.1.

Kontaktné údaje

Ing. Vladimír NAHÁLKA,
doktorand na externej forme štúdia, Katedra hospodárskej politiky,
Národohospodárska fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave,
Dolnozemska cesta č. 1,
851 04 Bratislava

ANALÝZA VÝVOJA TVORBY HRUBÉHO KAPITÁLU AKO ZLOŽKY HRUBÉHO DOMÁCEHO PRODUKTU¹

ANALYSIS OF THE EVOLUTION OF GROSS CAPITAL FORMATION AS A COMPONENT OF GROSS DOMESTIC PRODUCT

Jarmila VIDOVÁ

Abstrakt

Identifikovať podstatné vzťahy a súvislosti rastových procesov predpokladá pochopiť predovšetkým charakter vzájomnosti medzi ekonomickým rastom a investíciami. Problematika investícií a ekonomického rastu je cieľom projektu VEGA č. 1/0514/08 Vzťahy medzi investíciami, mierou investícií a ekonomickým rastom v Slovenskej republike. Predkladaný príspevok je zameraný na analýzu objemu, tvorby hrubého fixného kapitálu a miery investícií v ekonomike SR.

Abstrakt

Identify significant relationships and growth processes presumed to understand the nature of particular stapling between economic growth and investment. The issue of investment and economic growth is the objective of the project VEGA no. 1/0514/08 relationship between investment, investment rates and economic growth in the Slovak Republic. The present contribution focuses on the analysis of volume, gross fixed capital formation and investment rates in the economy of the SR

Kľúčové slová

Tvorba hrubého fixného kapitálu, ekonomický rast, hrubý domáci produkt.

Keywords

Gross fixed capital formation, economic growth, gross domestic product.

1. Hospodársky vývoj ekonomiky SR

Hospodársky vývoj je vyjadrovaný na základe vývoja ukazovateľa hrubého domáceho produktu, tvorby fixného kapitálu, inflácie, úrovňou zamestnanosti. Čo sa týka slovenskej ekonomiky, táto v roku 1993 v transformačnej recesii, kedy nastal pokles reálneho HDP medzi rokmi 1990 – 1993 o viac ako 26 %, čo vyvolalo problémy s nedostatkom zdrojov na realizáciu štrukturálnych zmien v ekonomike.

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0514/08 „Vzťahy medzi investíciami, mierou investícií a ekonomickým rastom v Slovenskej republike“.

Táto situácia mala vplyv na vývoj deficitu štátneho rozpočtu, 10%-nú devalváciu meny, výrazne vzrástli náklady na výrobu, znížila sa konkurencieschopnosť domácej produkcie.

V roku 1994 nastáva oživenie hospodárskeho rastu prostredníctvom podpory vývozu. Reálny rast HDP v tomto roku zaznamenal 6,2%-nú zmenu oproti roku 1993. Takýto dynamický rast HDP Slovenska, pokles miery inflácie, stabilita meny, prebytok bežného účtu platobnej bilancie a hlavne rast zahraničného dopytu (a neskôr aj domáceho) spôsobilo prechod od reštriktívnej k neutrálnej menovej politike.

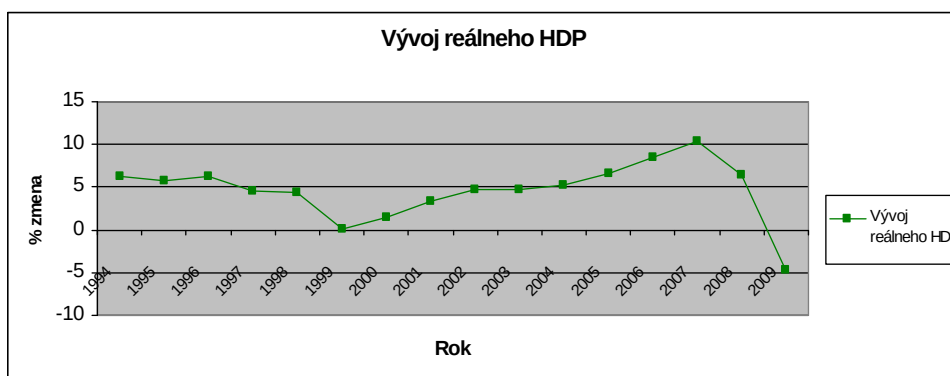
Nastalo zhodnotenie domácej meny, čoho dôsledkom bol rast domáceho dopytu, pričom dochádzalo k prehriatiu slovenskej ekonomiky a vzrástla úroveň dovozov, ale nenastal vzrast exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky, čo sa prejavilo vnútornou a vonkajšou nerovnováhou od roku 1996. Vnútorná nerovnováha sa prejavovala hlavne v štruktúre použitého a vytvoreného HDP, čím sa vytváral priestor pre dovoz. V oblasti výroby dominovali výrobky s nízkym stupňom finalizácie produkcie a medziprodukty, pričom spotrebovávali sa najmä finálne produkty.¹ Tým, že slovenská ekonomika sa vyznačovala vysokou otvorenosťou, tento nesúlad medzi dopytovou a ponukovou stránkou HDP nezapríčinil rast inflácie, ale prejavil sa v raste deficitu obchodnej bilancie a následne na to aj v deficite bežného účtu platobnej bilancie. V roku 1998 možno pozorovať doznievajúce tendencie zvýšených vládnych výdavkov primárne v oblasti budovania dopravnej infraštruktúry, čo sa prejavilo zvýšením rastu HDP na úroveň približne 4,4%. Nasledujúca perióda bola najmä v dôsledku zmeny politického vývoja charakteristická nižšími medziročnými prírastkami HDP, ktoré boli dôsledkom snahy o makroekonomickú stabilizáciu domácej ekonomiky a škrtania vládnych výdavkov. Značné finančné prostriedky boli vynaložené najmä na ozdravenie bankového sektora, ktorý bol vysokou mierou poznačený od neuplatniteľných nárokov bánk na pohľadávky plynúce z poskytovania úverov a pôžičiek dlžníkom neschopných splácať svoje záväzky. Takýto neželaný stav vznikol aj v dôsledku vysokej úrokovej miery, čo výrazným spôsobom zdražovalo prístup ku kapitálu nevyhnutného pre rozvoj domáceho podnikateľského sektora. Úroková miera v roku 1998 dosiahla 23,5%, no do roku 2002 sa ju podarilo vďaka stabilizačným opatreniam znížiť na prijateľnú úroveň okolo 9%.

Na základe údajov o vývoji rastu HDP v SR V roku 1999 bol zaznamenaný prírastok HDP iba 0,03%, avšak od roku 2000 dochádzalo k postupnému zintenzívneniu jeho rastu na úroveň 1,37%, v roku 2001 dosiahol 3,48% a v nasledujúcom roku takmer 4,6%. Obdobie od roku 2002 sa vyznačovalo naďalej zvýšenou dynamikou vývoja HDP, ale aj priaznivým vývojom ostatných makroekonomických agregátov ako nezamestnanosť, inflácia, produktivita práce, či rastúci export.

¹ FLIEGOVÁ, J. 2008. Štruktúrne zmeny a ich vplyv na ekonomický rast. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Determinanty ekonomického rastu v SR v období technologických zmien. Bratislava: 2008. ISBN 978-80-225-2620-3

Graf č. 1

Vývoj reálneho HDP v stálych cenách v SR (medziročný rast v %)

Prameň: vlastný graf spracovaný na základe údajov World Economic Outlook Database, October 2010

Po privatizácii veľkých monopolných podnikov sa Slovensko konečne dočkalo strategických investícií na zelenej lúke, ktoré postupne prispievali k rastu hrubého domáceho produktu a znižovaniu nezamestnanosti, ktorá bola počas deväťdesiatich rokov celospoločenským problémom. Zlepšenie podnikateľskej klímy na Slovensku, ktorej súčasťou bolo zníženie daňového zaťaženia, zvýšenie flexibility a liberalizácia zákonníka práce, ale aj poskytovanie investičných, zvýšilo záujem významných nadnárodných firiem o investovanie na našom území. Jednou z nevýhod prichádzajúcich investícií bola prílišná orientácia na úzke spektrum priemyselných sektorov slovenského hospodárstva. Strategické investície v automobilovom priemysle podnietili príchod ich subdodávateľskej siete, čo ešte výraznejšie prehĺbilo naviazanosť slovenského priemyslu na tento typ výroby, silne závislej od vývoja zahraničného dopytu po ich produktoch. Samozrejme noví veľkí výrobcovia prilákali nové investície nielen v samotnom automobilovom priemysle, ale aj v ostatných oblastiach previazaných s produkciou automobilov, ako napríklad chemický priemysel, výroba plastov, strojársky či elektrotechnický priemysel. Elektrotechnický priemysel sa taktiež posilnil o významné investície a stal sa dynamicky rozvíjajúcim sektorom na Slovensku, v ktorom neustále prebiehajú zmeny v súvislosti s rastúcimi nárokmi trhu na nové typy produktov. Silná konkurencia núti výrobcov elektroniky nepretržite investovať značné finančné prostriedky do rozvoja výroby.

Rozmiestnenie nových investičných projektov nebolo z hľadiska prítomnosti veľkých ekonomických rozdielov medzi jednotlivými regiónmi Slovenska najvhodnejšie. Zahraničný kapitál sa najvýraznejšie sústredil v západoslovenských regiónoch, teda v regiónoch, ktoré dosahovali historicky počas existencie Slovenskej republiky najnižšie miery nezamestnanosti. Tento záujem z pozície zahraničných investorov vyplýva najmä z ich bližšieho postavenia k západoeurópskym trhom a samozrejme aj z lepšieho vybavenia dopravnou infraštruktúrou, hlavne cestnou sieťou, čo umožňuje rýchlejší a kvalitnejší presun ich produkcie do oblastí odbytu.

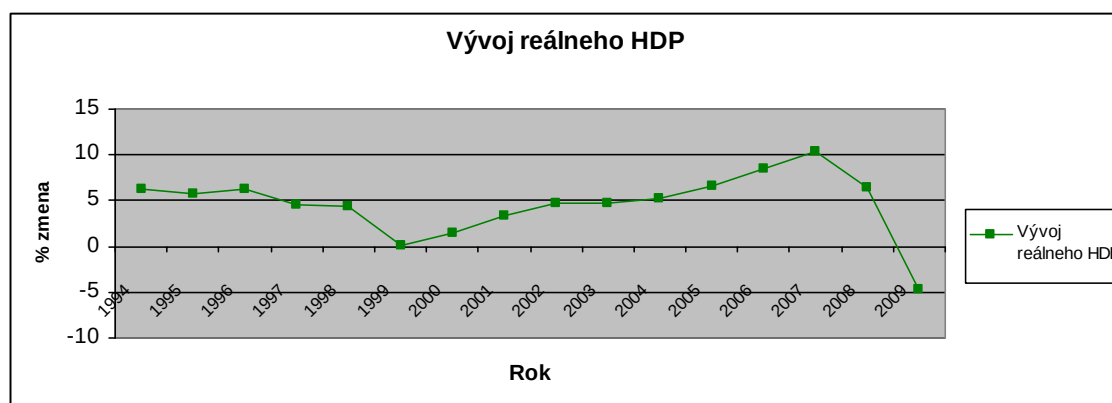
Vzostup zahraničných investícií, zvýšenie celkovej produkcie a exportu, pokles nezamestnanosti, rast reálnej mzdy a tým aj nárast domácej spotreby sa po roku 2002 postupne pretavil do stúpajúceho rastu hrubého domáceho produktu. V spomínanom roku bol rast HDP 4,59 %, pričom v roku 2005 dosiahol úroveň 6,67 % a o rok neskôr dokonca 8,5 %.

Rok 2007 bol z pohľadu vývoja HDP pre Slovenskú republiku najvýznamnejší, kedy dosiahla najvyšší medziročný nárast HDP spomedzi všetkých členských krajín, ktorý prevýšil úroveň 10,58 %. Bolo to obdobie spustenia plnej výroby strategických podnikov v automobilovom a elektrotechnickom priemysle, čo sa prejavilo na raste produkcie a samozrejme vývoze do zahraničia. V druhej polovici roku 2008 sa objavili prvé príznaky svetovej hospodárskej krízy v slovenskej ekonomike, nastal prepád rastu HDP z 10,58 % na 6,17 %. Tento pokles rastu HDP, aj keď ešte stále patril medzi najvyššie medziročné prírastky HDP v rámci EÚ, bol spôsobený najmä poklesom zahraničného dopytu v členských krajinách EÚ, kam väčšina slovenského exportu smerovala. Postupné prelievanie krízy najprv z finančného sektora do reálneho hospodárstva, z USA do krajín západnej Európy a Japonska a potom do ostatných krajín naviazaných na tieto silné trhy, akou je aj Slovensko, ukázalo, aké sú úzke väzby a vzájomná závislosť medzi krajinami zapojenými do medzinárodného obchodu dnešnej globálnej ekonomiky. Dopady hospodárskej krízy sa naplno prejavili v roku 2009, v ktorom nastal výrazný pokles HDP na úroveň približne – 4,7 %. Rok 2009 bol pre slovenskú ekonomiku doteraz najťažším. Zatiaľ, čo od roku 1997 HDP každoročne rástlo v dôsledku pozitívneho vývoja ekonomiky a neustále narastajúcemu prílevu zahraničných investícií, rok 2009 bol pre slovenskú ekonomiku kritický. Vývoj HDP v dôsledku hospodárskej krízy, zaznamenal výrazný pokles.

V roku 2010 sa predpokladá pozitívny vývoj HDP, aj keď jeho rast bude ovplyvňovaný dôsledkami ekonomickej krízy a konzervatívnemu postoju k investovaniu. A aj keď úrokové miery na úvery sú nižšie, banky nie sú veľmi ochotné poskytovať úvery, čo sa automaticky prejavuje na ekonomickom vývoji.

Graf 2

Vývoj reálneho HDP v stálych cenách za roky 1994 – 2009 (% zmena)

Prameň: Spracované na základe údajov z tabuliek 1 a 2.

2. Analýza tvorby hrubého kapitálu v Slovenskej republike podľa sektorov

Pomer výdavkov na tvorbu hrubého fixného kapitálu k hrubému domácejmu produktu je miera investícií. Slovenská ekonomika ročne vynaloží až jednu tretinu vytvoreného produktu na investície v podobe tvorby hrubého fixného kapitálu, avšak rast ekonomiky meraný hrubým domácim produktom takémuto objemu vynaložených investícií nezodpovedá.

V systéme národného účtovníctva je jedným z komponentov hrubého domáceho produktu (HDP), tvorba hrubého kapitálu, pozostávajúceho z tvorby hrubého fixného kapitálu a zásob. V tejto podkapitole sa budem výrazne viac venovať tvorbe hrubého fixného kapitálu.

Tvorba hrubého fixného kapitálu znamená nadobudnutie fixných kapitálových aktív, to znamená tovar, o ktorom sa predpokladá, že bude používať niekoľko rokov vo výrobe. Nadobudnúť ho je možné nákupom aktív, výstavbou týchto aktív výrobcami pre ich vlastnú potrebu. Za fixné aktíva sú považované stroje a zariadenia, obydlia a ostatné budovy, cesty, letiská a priehrady, mosty, sady a stromové porasty, úpravy a kultivácia pôdy ako je ohradzovanie, nivelizácia a odvodňovanie, ťažné zvieratá a zvieratá chované na mlieko a vlnu, ktorú produkujú, ďalej počítačový softvér a databázy, výdavky spojené s prieskumom ťažby (v prípade posledne dvoch menovaných fixných aktív bolo rozhodnuté o ich zaradení do skupiny fixných aktív pri revízii systému národných účtov v roku 1993). Podiel investícií do fixných aktív na hrubom domácom produkte je dôležitým indikátorom budúceho vývoja ekonomiky, aj keď nie všetky ich druhy prispievajú k budúcemu hospodárskemu rastu rovnakým spôsobom. Z teórie národných účtov vyplýva, že miera investícií je podielom výdavkov na hrubú tvorbu fixného kapitálu na objeme hrubého disponibilného dôchodku v ekonomike. Avšak vžitý pomer investícií k hrubému domácejmu produktu, používaný OECD, pracuje s pojmom "investícia" ako s identickým pre pojem "tvorba hrubého fixného kapitálu" (gross fixed capital formation) s rozdelením na dve základné zložky fixných aktív - obydlia a stroje a zariadenia.

Pomer výdavkov na tvorbu hrubého fixného kapitálu k hrubému domácejmu produktu je miera investícií. Slovenská ekonomika ročne vynaloží až jednu tretinu vytvoreného produktu na investície v podobe tvorby hrubého fixného kapitálu, avšak rast ekonomiky meraný hrubým domácim produktom takémuto objemu vynaložených investícií nezodpovedá.

Na základe skúmania štatistik, hodnota ukazovateľa tvorba hrubého fixného kapitálu (THFK) (v stálych cenách), v Slovenskej republike rástol od roku 1995, kedy bola hodnota tohto ukazovateľa 4 788,16 mil. €, do roku 1998, na hodnotu 9 353,18. €. V roku 1999 jeho hodnota klesla o 17 % v porovnaní s rokom 1998 na hodnotu 8 291,58 mil. €. Rok 2000 taktiež zaznamenal jeho klesajúcu tendenciu na hodnotu 8 042,12 mil. €. V nasledujúcich dvoch rokoch (2001 a 2002) bol zaznamenaný rast THFK, v roku 2001 stúpol o 16 % v porovnaní s rokom 2000, na 9 660,33 mil. € a 10 073,72 mil. €, v roku 2002.

Hrubý kapitál

V roku 2003 opäť hodnota ukazovateľa THFK mierne klesla, na 10 050,52 mil. € avšak od roku 2004 nám nadpriemerne stúpa z hodnoty 10 835,96 mil. €, na hodnotu 13 089,46 mil. € v roku 2005, čo predstavuje 85 %-ný nárast za desať rokov. V roku 2006 dosiahol ukazovateľ THFK hodnotu 14 588,83 mil. €, čo je 7 %-ný nárast v porovnaní s rokom 2005. Rok 2007 tiež zaznamenal ukazovateľ THFK nárast na hodnotu, na 16 096,46 mil. €, roku 2008 to bolo 16 575,92 mil. €. Rok 2009 zaznamenal pokles tvorby hrubého fixného kapitálu na hodnotu 12 991,13 mil. €.

Tabuľka 1

Tvorba hrubého fixného kapitálu podľa sektorov (v mil. EUR b. c.)

Prameň: ŠÚ SR

Poznámka: metóda ESNÚ 95, do roku 2005 podľa ročných národných účtov.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Hospodárstvo SR spolu	4 788,16	6 832,84	8 084,01	9 353,18	8 291,58	8 042,12	9 660,33	10 073,72
Nefinančné korporácie	3 311,62	4 614,65	5 447,65	6 594,01	5 687,61	4 882,56	6 515,77	6 423,75
Finančné korporácie	373,37	571,10	431,16	403,44	223,03	226,22	171,71	163,61
Verejná správa	453,80	808,41	1 294,17	1 034,29	819,79	875,59	1 046,31	1 204,14
Domácnosti	584,88	794,93	884,55	1 289,49	1 536,61	2 034,36	1 894,98	2 251,84

Tabuľka 2

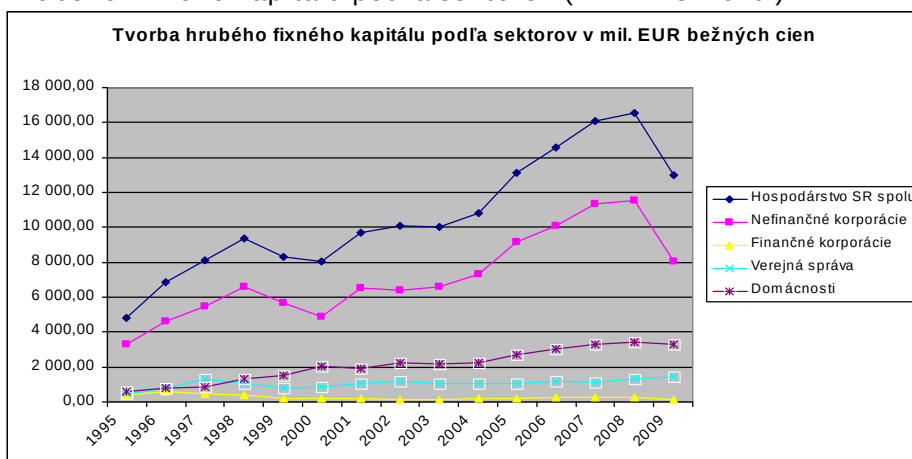
Tvorba hrubého fixného kapitálu podľa sektorov (v mil. EUR b. c.)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hospodárstvo SR spolu	10 050,52	10 835,96	13 089,46	14 588,83	16 096,46	16 575,92	12 991,13
Nefinančné korporácie	6 611,50	7 304,32	9 142,50	10 084,41	11 358,00	11 521,28	8 037,91
Finančné korporácie	156,74	220,97	195,25	263,86	261,77	283,51	157,60
Verejná správa	1 039,73	1 078,60	1 028,55	1 197,94	1 149,14	1 314,31	1 461,85
Domácnosti	2 204,61	2 211,01	2 692,96	3 010,06	3 271,59	3 414,43	3 293,84

Prameň: ŠÚ SR

Poznámka: metóda ESNÚ 95, do roku 2005 podľa ročných národných účtov.

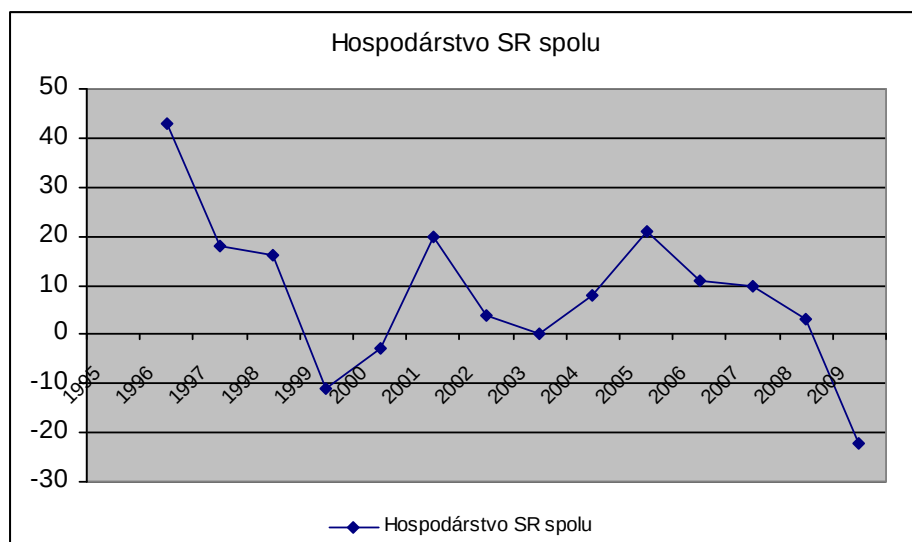
Graf. č. 3
Tvorba hrubého fixného kapitálu podľa sektorov (v mil. EUR b. c.)

Prameň: ŠÚ SR

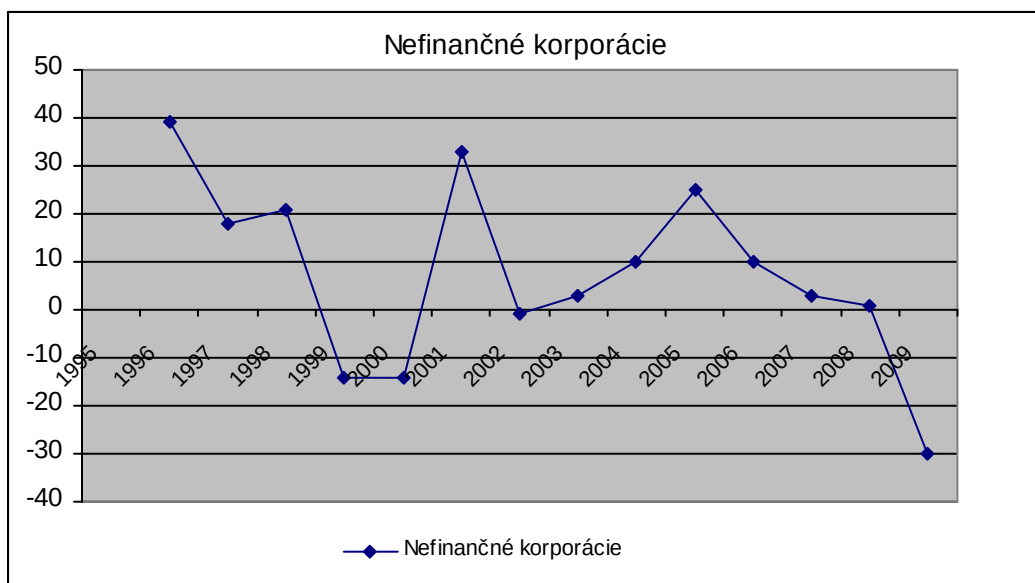
Poznámka: metóda ESNÚ 95, do roku 2005 podľa ročných národných účtov.

Graf. č. 4
Zmena tvorby hrubého fixného kapitálu podľa sektorov (v %)

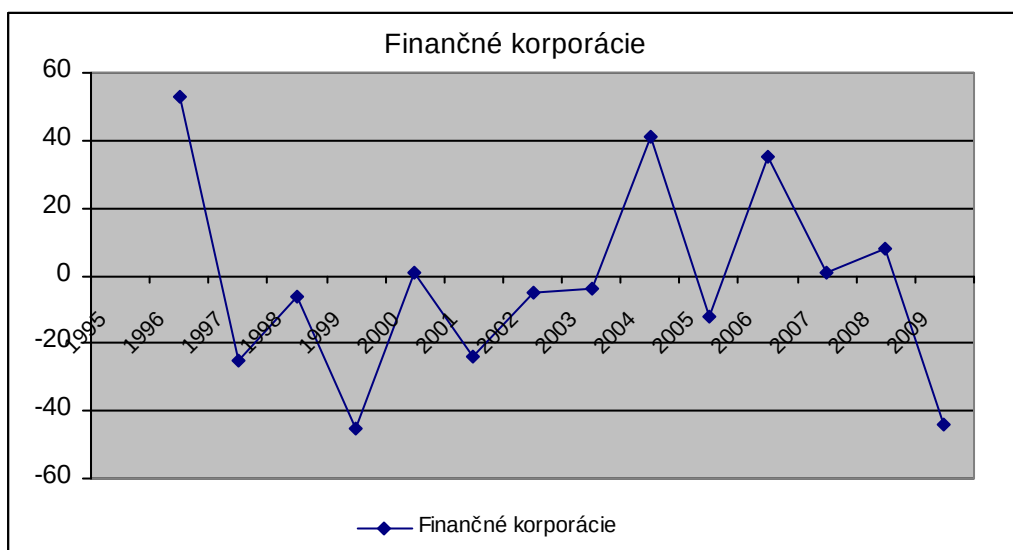
Prameň: vlastný graf

Graf. č. 5
Medziročné zmeny tvorby hrubého fixného kapitálu v sektore nefinančné korporácie
(v %)

Prameň: vlastný graf

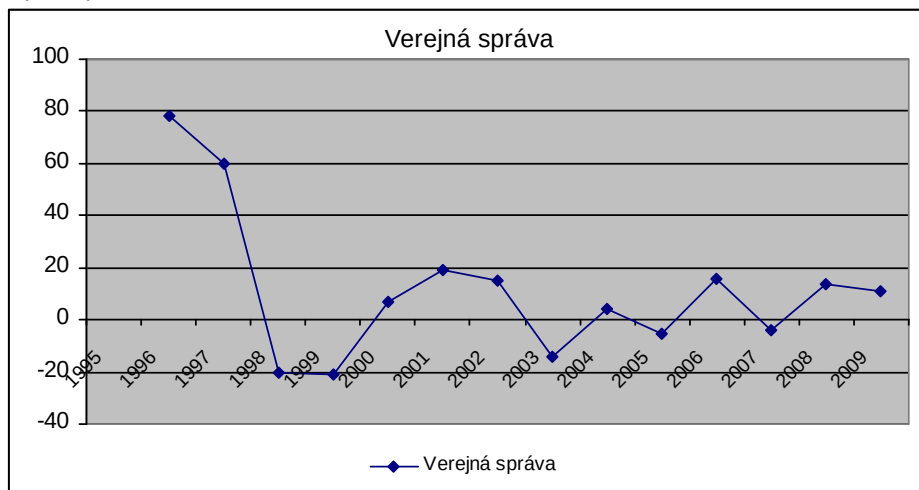
Graf. č. 6
Medziročné zmeny tvorby hrubého fixného kapitálu v sektore finančné korporácie
(v %)

Prameň: vlastný graf

Graf. č. 7

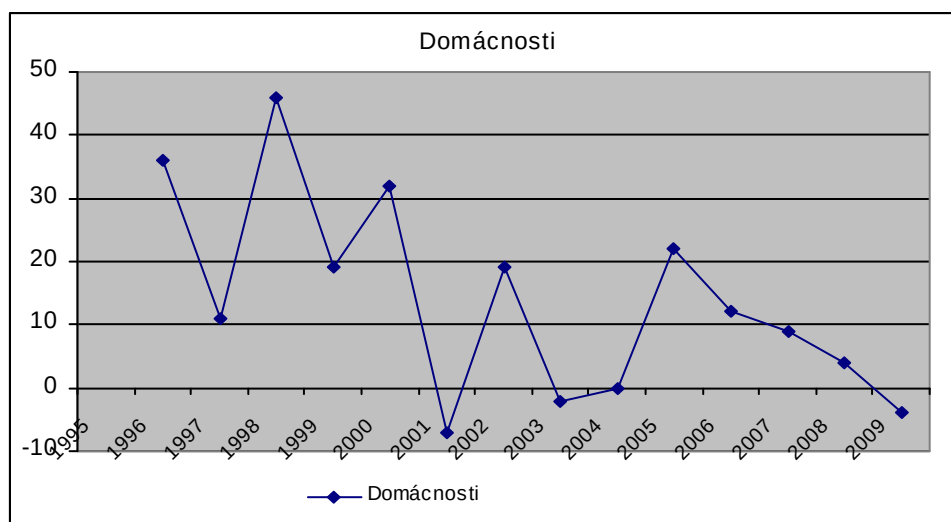
Medziročné zmeny tvorby hrubého fixného kapitálu v sektore verejná správa (v %)

Prameň: vlastný graf

Graf. č. 8

Medziročné zmeny tvorby hrubého fixného kapitálu v sektore domácnosti (v %)

Prameň: vlastný graf

Na základe analýzy podľa sektorov, zaznamenávame najvyššiu tvorbu fixného kapitálu od roku 1995 v sektore nefinančné korporácie, kde bola hodnota ukazovateľa THFK v roku 1995 3311, 62 mil. €. Postupne sa táto hodnota zvyšuje až do roku 1999, kedy hodnota ukazovateľa klesá. Následne má vzostupnú hodnotu až do roku 2008, potom tak ako v ostatných sektoroch, tvorba hrubého fixného kapitálu klesá v roku 2009 na hodnotu 8 037,91 mil. €. Dôvodom najvyššej tvorby fixného kapitálu v tomto sektore je účasť zahraničného kapitálu. Komparáciou výšky tvorby fixného kapitálu je zaujímavým porovnať túto v sektore domácnosti, ktoré predbehli jeho tvorbu v sektore finančné inštitúcie ako aj v sektore verejná správa.

Tvorba fixného kapitálu v sektore domácnosti mala od roku 1995 síce stúpajúcu tendenciu, v roku 1996 a 1997 aj napriek pozitívnemu vývoju, bola tvorba fixného kapitálu vyššia v sektore verejná správa, v roku 1998 prebehla tvorba fixného kapitálu v sektore domácností tvorbu fixného kapitálu v sektore verejnej správy. Skôr však už tvorba fixného kapitálu v sektore verejnej správy hlboko zaostáva za tvorbou fixného kapitálu v sektore domácnosti. Tvorba fixného kapitálu vo finančných korporáciách má v roku 1995 najnižšiu hodnotu, do roku 2003 sa hodnota ukazovateľa vyvíja kolísavo a roku 2009 s hodnotou ukazovateľa dostala na hodnotu 157,60 mil. €, s 1,27 %-ným podielom na celkovej tvorbe fixného kapitálu v roku 2009.

Záver

Podľa skúmania, hodnota ukazovateľa tvorba hrubého fixného kapitálu (THFK) (v stálych cenách) v Slovenskej republike rástol od roku 1995, kedy bola hodnota tohto ukazovateľa 4 788,16 mil. €, do roku 1998, na hodnotu 9 353,18. €. V roku 1999 jeho hodnota klesla o 17 % v porovnaní s rokom 1998 na hodnotu 8 291,58 mil. €. Rok 2000 taktiež zaznamenal jeho klesajúcu tendenciu na hodnotu 8 042,12 mil. €. V nasledujúcich dvoch rokoch (2001 a 2002) bol zaznamenaný rast THFK, v roku 2001 stúpol o 16 % v porovnaní s rokom 2000, na 9 660,33 mil. € a 10 073,72 mil. €, v roku 2002. V roku 2003 opäť hodnota ukazovateľa THFK mierne klesla, na 10 050,52 mil. € avšak od roku 2004 nám nadpriemerne stúpa z hodnoty 10 835,96 mil. €, na hodnotu 13 089,46 mil. € v roku 2005, čo predstavuje 85 %-ný nárast za desať rokov. V roku 2006 dosiahol ukazovateľ THFK hodnotu 14 588,83 mil. €, čo je 7 %-ný nárast v porovnaní s rokom 2005. Rok 2007 tiež zaznamenal ukazovateľ THFK nárast na hodnotu, na 16 096,46 mil. €, roku 2008 to bolo 16 575,92 mil. €. Rok 2009 zaznamenal pokles tvorby hrubého fixného kapitálu na hodnotu 12 991,13 mil. €.

Použitá literatúra:

1. MORAVČÍK, A. 2000. Investičná reprodukcia technickej základne. Hmotné investovanie. Bratislava. 2000. Vydavateľstvo EKONÓM. ISBN 80-225-1366-0
2. Hoššof, B. – Hvozdíková, V. 2009. Analýza konkurencieschopnosti krajín V4 z pohľadu atraktivity pre PZI. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2009. s. ISSN 1337- 5598.
3. ŠÚU SR
4. Eurostat

Informácie o autorovi:

Ing. Jarmila Vidová, PhD., pracuje na Katedre hospodárskej politiky Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave ako odborná asistentka. V pedagogickom procese ako aj vo vedeckovýskumnej oblasti sa zaoberá problematikou investícií, zahraničných investícií. Vyučuje predmet Investičná teória a politika, Hospodárska politika Európskej únie.

Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita
Dolnozemska cesta č. 1, 851 04 Bratislava
e-mail: vidova@dec.euba.sk

